

A
HERMAN
OTTÓ
MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

LVIII–LIX. (2019–2020)

ANNALES
MUSEI
DE HERMAN
OTTÓ
NOMINATI
2019–2020

ANNALES MUSEI DE HERMAN OTTÓ NOMINATI

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LVIII–LIX.

MISKOLC
2020

Jahrbuch des Herman Ottó Museums, Miskolc (Ungarn)
Yearbook of the Herman Ottó Museum, Miskolc (Hungary)
Les Annales du Musée Herman Ottó, Miskolc (Hongrie)

Főszerkesztő:
SZOLYÁK PÉTER

Szerkesztette:
TÓTH ARNOLD

A szerkesztésben közreműködött:
BÉKÉSI GÁBOR–JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Technikai szerkesztő:
TÍMÁR TAMÁS

ISSN 0544–4225

Borítóterv:
FEKETE RÓBERT, SZOLYÁK PÉTER

Lektorálta:
Dobrik István, P. Fischl Klára, Gödölle Mátyás, Gyulai Éva, Kuklay Antal, Kulcsár Gabriella,
Kunt Gergely, Raczky Pál, Tabajdi Gábor, Tringli István

Angol fordítás:
Dúró Tímea, Medve Csaba, Módis Péter, Tóth Arnold és a szerzők

Borítóképek (balról jobbra):

1. Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Kovács Sarolta zongoraművésznő portréja, 1910.
(Jeszenszky Géza tulajdona)

Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Portrait of Sarolta Kovács, pianist, 1910. (Property of Géza Jeszenszky)

2. A Numizmatikai Társulat által Leszih Andornak adományozott névre szóló emlékérem, 1961.

(Herman Ottó Múzeum, HOM HTD 84.48.56.)

Commemorative medal awarded to Andor Leszih by the Society for Numismatics, 1961.

(Herman Ottó Museum, HOM HTD 84.48.56.)

3. Egy parasztcsalád lakodalma: Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (Herman Ottó Múzeum, HOM Gynsz. 15/2012)

A Wedding of a Peasant Family: Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (Herman Ottó Museum, HOM Gynsz. 15/2012)

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Szolyák Péter PhD, múzeumigazgató
A kötet megjelenését gondozta: TT Play Kft., Tímár Tamás, Debrecen

Nyomda és kötészet: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

TARTALOM

<i>Előszó</i>	9
JAKAB Mátyás András–SIMON László <i>Leszih Andor emlékezete</i>	11
RÉGÉSZET	
CSENGERI Piroska–P. FISCHL Klára–HAJDÚ Melinda– LÁTOS Tamás–PUSZTAI Tamás–TÓTH Krisztián <i>Mezőkeresztes–Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása</i>	19
P. FISCHL Klára–KOÓS Judit–MENGYÁN Ákos–SOMOGYI Krisztina <i>Vatta–Testhalom – Részekből egész</i>	41
B. HELLEBRANDT Magdolna <i>A Gáva-kultúra föld- és vízivára Prügy–Tökföldön</i>	65
SZÖRÉNYI Gábor András–PUSZTAI Tamás et al. <i>Hét metszet a Hernád folyó völgyéből.</i> <i>Az M30-as Miskolc–Kassa autópálya építését megelőző régészeti feladatellátás és kutatás</i>	103
CSENGERI Piroska–KERTÉSZ Gabriella Nikoletta <i>A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2015–2016-ban</i>	149
TÖRTÉNETTUDOMÁNY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>A gombaszögi pálos kolostor</i>	191
GYULAI Éva <i>Pulszky Terézia és Malwida von Meysenbug rajzai az angliai emigrációban</i> <i>(Ventnor és környéke, Wight sziget, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN Máté <i>A vármegye vezére. Borbély–Maczky Emil főispáni szerepfelfogásának alakulása</i> <i>a két világháború között</i>	243
KIS József <i>A Virág-ügy. Konceptió eljárás a miskolci jobboldali szociáldemokraták ellen</i>	253

GÁL Máté	
„Lobkovitz László megyei főelőadó úr ellen panasszal fordulok Elnök úrhoz.”	
<i>Zavarok az Állami Egyháziügyi Hivatal vidéki működésében</i>	269
SURÁNYI Béla	
<i>Fejezetek a hazai állattenyésztés-politika történetéből (1867–1989)</i>	281
NÉPRAJZ	
BODNÁR Mónika	
<i>Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztcsalád lakodalma</i>	305
MŰVÉSZETTÖRTÉNET	
HAJDÚ Ildikó–KÁKÓCZKI András	
<i>Művészet, önkéntesség, múzeum.</i>	
<i>Fejezetek a képzőművészethez kapcsolódó civil szervezetek miskolci történetéből</i>	323
HAJDÚ Ildikó	
<i>Matyó asszony Miskolcon. Sóváry János szobrának története</i>	341
PIRINT Andrea	
<i>Arckép és önarckép. Dr. Nagy Róbert orvos-műgyűjtő portréja</i>	355
VÁMOSI Katalin	
<i>A tiszaujvárosi Patrona Hungariae Római Katolikus Templom építéstörténete</i>	371
KÖZLEMÉNYEK	
SZAKÁLL Sándor	
<i>Aragonit utáni opál átalakok a tarcali dácsit köfajtából</i>	389
HAZAG Ádám	
<i>Vésett pengéjű kardok a Herman Ottó Múzeum történeti fegyvergyűjteményében</i>	393
HIDEG Ágnes	
<i>Kovács Sarolta zongoraművésznő (1891–1979).</i>	
<i>Adatok Miskolcgy-Simon Jánosné / Thurzó Nagy Lászlóné életútjához</i>	409
KURUCZ Ádám	
„Messze vagyok tőled rózsám, Aradon.”	
<i>Radeczky Lajos szakaszvezető katonakönyve</i>	419
PRÓKAI Margit	
<i>Mérföldkövek Miskolc közkönyvtárainak 140 éves történetében</i>	445
VIGA Gyula	
<i>Szabadfalvi József és a kézművesség kutatása</i>	453
Szerzői útmutató	461

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	9
JAKAB, Mátyás András–SIMON, László <i>In memory of Andor Leszih</i>	11
ARCHAEOLOGY	
CSENGERI, Piroska–P. FISCHL, Klára–HAJDÚ, Melinda– LÁTOS, Tamás–PUSZTAI, Tamás–TÓTH, Krisztián <i>Non-destructive research of the Neolithic settlement at Mezőkeresztes–Lapos-halom</i>	19
P. FISCHL, Klára–KOÓS, Judit–MENGYÁN, Ákos–SOMOGYI, Krisztina <i>Vatta–Téshalom – Assembling the whole from its parts</i>	41
B. HELLEBRANDT, Magdolna <i>Hillfort and water fortress of the Gáva-culture at Prügy–Tökföld</i>	65
SZÖRÉNYI, Gábor András–PUSZTAI, Tamás et al. <i>Seven sections from the Hernád Valley. The archaeological research project prior to the construction of the M30 motorway between Miskolc–Kassa</i>	103
CSENGERI, Piroska–KERTÉSZ, Gabriella Nikoletta <i>Archaeological research at the Herman Ottó Museum in 2015–2016</i>	149
HISTORY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>The Pauline Monastery of Gombaszög</i>	191
GYULAI, Éva <i>The drawings of Terézia Pulszky and Malwida von Meysenbug made in emigration to England (Ventnor and surroundings, Isle of Wight, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN, Máté <i>The leader of the county. The development of Emil Borbély-Maczky's conception of the role of count between the two World Wars</i>	243
KIS, József <i>The Virág-affair. Conceptual trial against the right-wing social democrats in Miskolc</i>	253

GÁL, Máté	
<i>"I complain to Mr. President against the county's Chief Executive László Lobkovitz."</i>	
<i>Disruptions in the regional operation of the State Ecclesiastical Office.....</i>	269
SURÁNYI, Béla	
<i>Chapters from the history of Hungarian animal husbandry policy (1867–1989)</i>	281

ETHNOGRAPHY

BODNÁR, Mónika	
<i>Glass negatives from Bódvavendégi, Part 3. A wedding of a peasant family.....</i>	305

ART HISTORY

HAJDÚ, Ildikó–KÁKÓCZKI, András	
<i>Art, volunteering, museum. Chapters from the history of non-governmental organizations</i>	
<i>related to the fine arts in Miskolc</i>	323
HAJDÚ, Ildikó	
<i>"Matyó" mother in Miskolc. The story of the sculpture by János Sóváry</i>	341
PIRINT, Andrea	
<i>Portrait and self-portrait. Portrait of doctor-art collector dr. Róbert Nagy</i>	355
VÁMOSI, Katalin	
<i>The history of the construction of the Roman Catholic Church Patrona Hungariae in Tiszaújváros</i>	371

PROCEEDINGS

SZAKÁLL, Sándor	
<i>Opal pseudomorphs after Aragonite from the Tarcál Dacite quarry.....</i>	389
HAZAG, Ádám	
<i>Swords with engraved blades in the historical weapon collection of the Herman Ottó Museum.....</i>	393
HIDEG, Ágnes	
<i>Sarolta Kovács, pianist (1891–1979).</i>	
<i>Information on the life of the spouse of János Miskolczy-Simon / László Thurzó Nagy.....</i>	409
KURUCZ, Ádám	
<i>"I am far from you my rose, in Arad." Manuscript military book of Lajos Radecky</i>	419
PRÓKAI, Margit	
<i>Milestones in the history of public libraries of Miskolc</i>	445
VIGA, Gyula	
<i>József Szabadfalvi and the research of handicrafts</i>	453
<i>Author's guide.....</i>	461

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM RÉGÉSZETI KUTATÁSAI 2015–2016-BAN

Összeállította: Csengeri Piroska – Kertész Gabriella Nikoletta

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Arnót-Nagy-bugyik **(azonosító: 85193)**

neolitikum, rézkor, bronzkor, vaskor, római kor, kora népvándorlaskor

A lelőhely Arnót településtől 900 méterre északnyugatra helyezkedik el a Kis-Sajó ásott medrének bal partján, az 1,2 km hosszú folyóterasz északi részén 200 m szélességben, 560 m hosszúságban. A régészeti kutatást a 26. sz. főút Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházás munkálatai tették szükségessé, mivel a lelőhelyet az árvízvédelmi körtöltés kivitelezési munkálatai érintették. 2014. március 6–10. között kisebb feltárást végeztünk a lelőhely északnyugati szélén, ahol a körtöltés érintette egy 100 m hosszú szakaszon. Összesen 2 objektum került elő, egy őskori árokszakasz és egy kemence munkagödörrel az Árpád-korból. 2015. március 3. és április 2. között újabb ásatásra került sor az ún. mentett oldali árok területén. Ez a lelőhely és egyben a folyóterasz nyugati szélét átlag 5 m szélességben, 300 m hosszan érintette. Délen az átérés közelében főként neolitikus, észak felé haladva rézkori, majd római kori, kora népvándorlás kori objektumok kerültek elő. A legidősebb korszakhoz tartozó objektumok a neolitikum időszakából származtak, amit néhány amorf gödör és egy kút (S9), illetve négy temetkezés képviselt. A rézkorból származtak a legnagyobb objektumok és a legnagyobb mennyiségű leletanyag. Három nagy méretű, 20 és 13 m közötti hosszúságú, átlag 2 m mély gödrök (S13, 23, 38) izgalmas Baden anyagot tartalmaztak, melyek között több kétosztatú tál is volt. A bronzkorból mindössze egy amorf gödröt sikerült feltárnunk (S11), melyet egy neolitikus gödörre ástak rá. Az árokszerű gödör északi

fala mentén egy gyermek koponyája és néhány vázrész (S83) került elő másodlagos helyzetben, míg a déli falánál egy férfi feküdt hátán, felhúzott lábakkal (S85). A bal lábát levágták a sípcsonkjának közepén. A vaskorra néhány szórványos, fémdetektorral talált bronz tárgy utal. A római korból két földbe mélyített épület került elő, melyekben kőből épített kemencéket dokumentáltunk. A kora népvándorlás korából település objektumok, gödrök és két temetkezés került elő. Az egyik tárológödörben nagyméretű agyagtapasztások voltak, melyek a fekete, faszenes betöltéssel valamilyen pusztulásról árulkodnak. Az előkerült két temetkezés (S43, 50) női vázakat rejtett magában, melyek a Kr. u. 4. század végére, 5. század elejére keltezhetők.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Simon József, Gregóczi Gergő, Honti Szabolcs, Nagy S. József, Galkó József

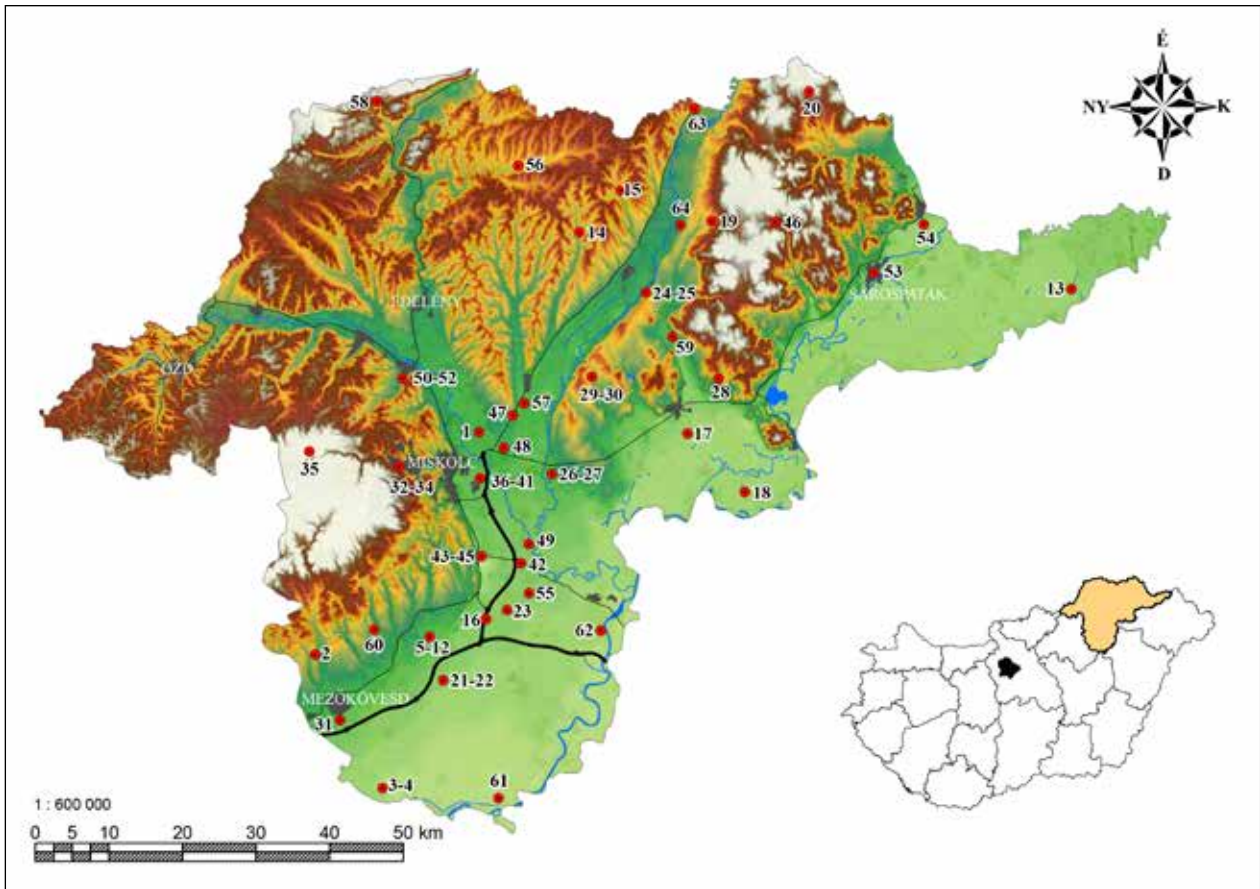
Tóth Krisztián

Bogács-Pázsagpuszta **(azonosító: 89295)**

bronzkor, kora és középső bronzkor, hatvani kultúra

2015 márciusában Bogács településtől DNy-ra 2,7 km-re a Hór patak nyugati teraszán az ismert bronzkori lelőhely keleti, szőlőültetvénnyel nem fedett részén 0,5 ha területen folytattunk geofizikai és szisztematikus fémkeresős kutatásokat a BORBAS projekt keretében. A terület légifényképezésére is sor került távirányítós robot repülő segítségével.

2016 tavaszán a szőlőültetvény egy részének kivágása után újabb légifelvételket készítettünk, immár a

1. térkép. A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2015–2016-ban (Térkép: Kiss Dániel)
 Map 1. Archaeological research at the Herman Ottó Museum, sites in Borsod-Abaúj-Zemplén County, 2015–2016 (Map by Dániel Kiss)

1. Arnót-Nagy-bugyik, 2. Bogács-Paszagpuszta, 3. Borosodivánka-Szentistváni dűlő, 4. Borosodivánka-Marhajárás (Nagyhalom) és Borosodivánka-Prónay kastély, 5. Bükkábrány-Bánya VIII/A lelőhely, 6. Bükkábrány-Bánya VIII/B lelőhely, 7. Bükkábrány-Bánya X. lelőhely, 8. Bükkábrány-Bánya XII. lelőhely, Bükkábrány-Bánya XIV. lelőhely Csorga, 10. Bükkábrány-Bánya XV. lelőhely (Csincse-Csörsz árka-dűlő, Csincse-Tagosok-dűlő), 11. Bükkábrány-Bánya XV. lelőhely (Csincse-Csörsz árka-dűlő, Csincse-Tagosok-dűlő), 12. Bükkábrány-Bánya XVI. Végrézsű lelőhely, 13. Cigánd-A13 anyagnyerő, 14. Baktakék-Klincsik, 15. Fulókércs-Templom alja, 16. Emőd-Karola-szőlők, 17. Szerencs-Szirmay rész 1., 18. Taktabáj-Kenderföldek, 19. Fony-Telek-dűlő, 20. Füzér-Vár, 21. Gelej-Kapucsi rét, Kanális dűlő, 22. Gelej-Pincehát, 23. Hejőpapi-Bodzás Észak 1. lelőhely, 24. Hernádbúd-Kenderföldről keletre, 25. Hernádbúd-Kenderföldek, 26. Hernádkak Római katolikus temető (névváltozatok: Nagypart II.; Elkerülő út, Első nyomás), 27. Hernádkak, Sós-kert, 28. Mád-Rákóczi utca 69., 29. Megyaszó-Északnyugat 2., 30. Megyaszó-Hadnagysági-dűlő, 31. Mezőkövesd-Modine, 32. Miskolc-Bartók köz, 33. Miskolc-Diósgyőri vár, kontrafal, 34. Miskolc-Diósgyőr-Várfürdő, 35. Miskolc-Szentlélek, pálos kolostor, 36. Miskolc-Szirma határa, Miskolc-Szirma Berek-kert 1. lelőhely, 37. Miskolc-Szirma, Berek-kert 2. lelőhely, 38. Miskolc-Szirma, Szirmai-oldal, 39. Miskolc-Szirma, Nagy-pást, 40. Miskolc-Szirma, Új-kert 2. lelőhely, 41. Miskolc-Szirma, Új-osztás 5. lelőhely, 42. Muhi-kavicsbánya, 43. Nyékládháza-Hegymelléki-dűlő észak, 44. Nyékládháza-Hármas-határ-dűlő dél, 45. Nyékládháza-Alsó-barkás, 46. Háromhutai (óhutai) pálos kolostor, 47. Onga-Turul Emlékműtől Északra, 48. Onga-Halmok, 49. Ónod-Mocsárhíd, 50. Sajószentpéter-Kápolnai út alja, 51. Sajószentpéter-Cserje-alj, 52. Sajószentpéter-26-os út I., 53. Sárospatak-Szent Erzsébet út 7., 54. Sátoraljaújhely-Ortói dűlő, 55. Szakáld-Testhalom, 56. Szászfa-Nagy-rét, 57. Szikszó-Hell Ring 1. lelőhely I. terület, 58. Szögliget-Szádvár, 59. Tállya-Csátó, 60. Tibolddaróc-Bérc út, 61. Tiszadorogma-Baromfi-telep, 62. Tiszapalkonya-Nagy-föld, 63. Tornyosnémeti-Mézes-Lamos, 64. Vizsoly-Református templom

Herman Ottó Múzeum gépeivel, majd március 22-én civil összefogás keretében 0,75 ha területen szisztematikus felszíni leletgyűjtés és fémkeresős vizsgálat zajlott az új szőlőtelepítés helyén.

2016. november 26-án a Miskolci Egyetem Földrajz-Geoinformatika Intézetének munkatársával, Dobos Endrével rétegtisztázó talajfúrásokat készítettünk a területen. A kutatás során 7 fúrást sikerült mélyítenünk, melyekkel megpróbáltuk az 1989-es D fúrás nyomvonalát követni illetve 2 további, régészetiileg kérdéses helyen fúrtunk még. A fúrásokhoz Edelman fúrót használtunk.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Honti Szabolcs, Nagy Zoltán, Bakos Gábor, Bacskai István, Pazirik Kft, a miskolci és a kölni egyetem régészhallgatói, Dobos Endre, Dobos András, Mengyán Ákos

P. Fischl Klára

2016 tavaszán Dr. Pusztainé Dr. Fischl Klára és Dr. Pusztai Tamás kezdeményezésére a **Bogács-Paszagpuszta (azonosító: 89295)** lelőhelyen végzett közösségi összefogáshoz csatlakozva a Herman Ottó Múzeum fémkereső műszeres önkéntes csapata is részt vett a kutatásban. Bővebb ismertetést lásd fentebb.

Bakos Gábor

Borosdivánka-Szentistváni dűlő (azonosító: 87195)

neolitikum-AVK, bronzkor, hatvan és füzesabonyi kultúrák

2016 őszén a BORBAS projekt keretében geofizikai felmérést végeztünk Borsodivánkától ÉNy-ra a Kánya és Rima patakok medreinek mesterséges összefolyásától É-ra található lelőhelyen 1 hektár területen. A lelőhely a Borsodivánka-Marhajárás-Nagyhalom bronzkori településével szemben a vízfolyások északi oldalán található. A többkorszakos lelőhelynek csak egy részét sikerült vizsgálni a még álló napraforgó miatt. A magnetogramon gödrökként azonosítható anomáliák láthatók.

Munkatársak: Tobias Kienlin és a kölni egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Borsodivánka-Marhajárás (Nagyhalom) és Borosdivánka-Prónay kastély (azonosító: 16345, 15921)

neolitikum, rézkor, bronzkor, hatvani és füzesabonyi kultúra

2015. szeptember és október hónapokban valamint 2016 augusztusában a borsodivánkai Prónay kastély angolparkjában található Nagyhalom nevű tell település rétegtisztázó ásatására került sor a BORBAS projekt keretében. A mesterséges árokkal is árkolt bronzkori tell település egy egykor vízzel körülvett szigeten állt. A sziget területén a bronzkori megtelepedés szintén igazolható. Így a **15921 azonosítójú Prónay kastély** közhiteles régészeti adatbázis poligonja fedi a bronzkori település teljes területét, míg a **16345 azonosítójú** kisebb poligon a település központi magját és közvetlen környezetét jelöli. A két nyilvántartásba vett lelőhely egyazon bronzkori települést takar. Az ásatás a borsodivánkai kastélykert lőtérre alakított területének (hrs: 350/2) a rézsús falában, gyakorlatilag a 350/5-ös helyrajzi számon zajlott 5x1,5 méter felületen. A rézsús lőtérfalat kitakarítottuk 5 méter szélességben és ferdén letisztítottuk az in situ régészeti rétegek jelentkezéséig. A ferde metszetfal dokumentálása után a bontás a rétegtani sorrendnek megfelelően szintkövetéses módszerrel folyt. A függőleges metszetfal kialakításáig így mintegy 1,5 méter széles szelvényvel dolgoztunk, mely lefelé szélesedett a rézsú lejtése miatt.

Az altalaj felett vastag, sötét színű, humuszban gazdag alsó réteg után egy alapozási réteg felett egy jól megőrződött házpadló töredékét sikerült kibontanunk. E felett több feltöltésréteg után egy gödör indul átvágva a korábbi rétegeket. A gödör déli oldalánál egy in situ égésnyom foltszerű maradványai voltak figyelhetőek. A gödör használata után azt betömték és felette szemét- illetve fitolitrétegek ismétlődnek, melyek a gödör betöltésének süllyedése miatt középen kissé ívesek. A szelvényfal tetején lévő padló és omladék azt mutatja, hogy a település életének vége felé a terület újra lakófunkcióval rendelkezett. Vagyis a vizsgált kis területen legalább 4 alkalommal történt funkcióváltás a település életén belül. Az előkerült leletanyag szinte egységes, késő füzesabonyi jelleget mutat. A legalsó házpadló alatt hatvani töredéket találtunk. A gödör betöltéséből és a legalsó házpadló alatti rétegekből réz- és neolitikus kerámia is előkerült.

A rétegekből talajmintát vettünk, melynek iszapolása és a kinyert anyag értékelése a Kölni Egyetem laboratóriumában történik. A rétegekből átlapolásos módszerrel mikromorfológiai mintavételezés is

történt. A tell körüli árokból és a lelőhely közvetlen környezetéből, továbbá a Borsodi-Mezőség több pontján környezetrekonstrukciós céllal talajfúrásokat mélyítettünk.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Kertész Gabriella Nikoletta, Bakos Gábor, a miskolci és a kölni egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

**Bükkábrány-Bánya, VIII/A lelőhely
(azonosító: 78431)**

kelta, vaskor; késő rézkor, Baden kultúra; római császárkor, szarmata

A lelőhely Bükkábránytól K-re, Vattától D-re, az egykori Csincse-patak K-i magaspartján található. Nagy kiterjedésű lelőhely, melyen vegyesen található neolitikum, rézkor, bronzkor, vaskor és római császárkor is. A Mátra Erőmű Zrt. kitermelési terveit figyelembe véve, a munka ütemezése és a feltárás optimalizálása miatt osztottuk fel É–D irányban a területet A, B, C és D részekre. 2015 nyarán és őszén, a Mátra Erőmű Zrt. tervezett kitermelése miatt összesen mintegy 10.000 m²-en végeztünk megelőző feltárást, mely során egy 18 síros vaskori kelta hamvasztásos temetőt, egy kisebb késő rézkori, Badeni kultúrához tartozó telepet és egy nagyobb római császárkori, szarmata településrészletet tártunk fel.

Munkatársak: Fekete László, Galkó József, Gyárfás József, Hajdú István, Simon József, Toronya Zsolt

2016-ban az előző évben megkezdett VIII/A lelőhely részlet feltárását folytattuk K-i irányba. A májustól júliusig eltartó feltárás során mintegy 8000 m²-en 150 objektumból álló, szórványosan elhelyezkedő késő rézkori, a Baden kultúrához tartozó, és római császárkori, szarmata lelőhelyet tártunk fel.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Fekete László, Hajdú István, Sike Barnabás, Simon József

Fekete László

**Bükkábrány-Bánya, VIII/B lelőhely
(azonosító: 78431)**

késő rézkor, Baden kultúra

A lelőhely Bükkábránytól K-re, Vattától D-re, az egykori Csincse-patak K-i magaspartján található. Nagy kiterjedésű lelőhely, melyen vegyesen található neolitikum, rézkor, bronzkor, vaskor és római császárkor is. A Mátra Erőmű Zrt. kitermelési terveit figyelembe véve, a munka ütemezése és a feltárás optimalizálása miatt osztottuk fel É–D irányban a területet A, B, C és D részekre. 2015 őszén folytattuk a korábban megkezdett VIII/B lelőhely feltárását. A ritkás rézkori településrészlet mintegy két tucat objektumát tártuk fel.

Munkatársak: Fekete László, Galkó József, Gyárfás József, Hajdú István, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Bükkábrány-Bánya, X. lelőhely

középső neolitikum, bronzkor, vaskor (szkíta)

A kisméretű lelőhelyet 2011-ben azonosították a Herman Ottó Múzeum régészei. A feltárást 2014. december 20–21-én, illetve 2015. február 18 és május 5. között került sor. A lelőhely a Csincse-patak keleti oldalán, annak árterében helyezkedett el, a patak árteréből kiemelkedő alacsony magaslaton. A lelőhely egy részét elpusztította egy, a csincsei állami gazdaság által a területen létesített nagy kiterjedésű hulladékgyűjtő. Ebben a hulladékgyűjtőben nagy mennyiségű recens szemetet, építési törmeléket, üvegdarabokat, vasdarabokat, több nagyméretű betontömböt találtunk. A végleges ásatási felszín a munkaterület folyamatos bővítésével sikerült kialakítani. Az ásatás során összesen 161 régészeti jelenséget tártunk fel és dokumentáltunk. A régészeti jelenségek döntő többsége a középső neolitikum időszakába volt sorolható. Ebből a korszakból különböző méretű és kialakítású települési objektumokat, anyaggyűjtő gödröket, gödörkomplexumokat, paticsomladékokat, cölöphelyeket, kutakat és kettős csontvázas temetkezést tártunk fel. A középső neolitikus település szabálytalan szerkezetet mutatott és viszonylag szegényes leletanyagot szolgáltatott. Csekély számú gödör, illetve két árok, vagy árok szakasz a kora vagy a középső bronzkor időszakra volt keltezhető. Ebből a korszakból ugyancsak igen csekély mennyiségű leletanyag került elő. A lelőhelyen ezek mellett szórványos szkíta kori településjelenségeket

lehetett dokumentálni. További régészeti jelenségeket jellegtelen leletanyaguk miatt őskorinak, vagy leletanyag hiányában ismeretlen korúnak határoztunk meg.

Munkatársak: K. Tutkovics Eszter, Kalli András és Németh Attila régészek, Gál Tamás, Kacsáncsi Tamás, Lévai Attila, Monori Dávid, Nagy Gergely, Orosz Adrián, Kiss Dániel és Tóth Róbert technikusok.

K. Tutkovics Eszter, Kalli András

Bükkábrány-Bánya, XII. lelőhely

neolitikum, késő rézkor, vaskor (kelta), római császárkor, szarmata

A lelőhelyet 2011-ben azonosították a Herman Ottó Múzeum régészei a Csincse-patak nyugati partján, annak árterében. 2014 márciusában kezdtük meg a XII. lelőhely régészeti munkálatait. A lelőhely területét A, B és C munkaterületekre osztottuk fel a bánya kitermelési ütemtervének, a próbafeltárás során előkerült objektumok sűrűségének és a korszakoknak, illetve a lelőhelyrészek természetföldrajzi környezetének függvényében. A XII/C munkaterület feltárásának munkálatait a Múzeum kezdte meg, majd az Ásatárs Kft. fejezte be Gulyás Gyöngyi régész vezetésével.

A lelőhely egészén előkerült több kisebb neolitikus település, egy késő rézkori település, egy kisebb méretű kelta és két nagyobb méretű római császárkori település, továbbá egy nagyméretű és egy kisebb szarmata temető. A XII. lelőhely feltárása során megkutattuk a Csörsz-árkot is. A régészeti lelőhely a Csincse-patak árterében, a pataktól nyugatra található. A régészeti jelenségek az ártérből kiemelkedő magaslatokon helyezkedtek el.

A XII. lelőhelyen két kisebb méretű, késő rézkori települést tártunk fel. A délebbi több kisebb méretű tároló gödörből, egy nagyobb agyagnyerő gödörből és egy kútból állt. A kisebb méretű gödrök némelyike áldozóhelyként funkcionálhatott: összetört és ép edények, állati csontok kerültek elő elszenesedett környezetben, utalva valamilyen rituális étkezésre, lakomára, áldozati cselekményre. Ezek a tárgyak a lakoma után, annak emlékeként kerülhettek a gödrökbe. Két ilyen gödörben ezeken felül csecsemő és gyermek vázak kerültek elő. A kis vázak helyzete mindenképp szabályos elhelyezésre, szertartásra, esetleg emberáldozatra utalhat. Az északabbi egy kisebb méretű, viszont igen intenzív település több gödrében szintén kerültek elő felnőtt- és gyermekcsontvázak és nagy mennyiségű kerámiatöredék. A lelőhely középső munkaterületén a

feltárt jelenségek között kiemelkedik a középső neolitikus Tiszadob-csoport időszakából származó kis méretű település néhány objektuma és temetkezése. A szabályos sorba rendezett sírgödrökben, spondylus kagylóból készült ékszerekkel ellátott, zsugorított pozban eltemetett gyermekek nyugodtak. A lelőhely északi részén szórványosan jelentkeztek őskori jelenségek a szintén szórványosan jelentkező római császárkori jelenségek mellett.

A lelőhelyen a római császárkori, szarmata objektumok kerültek elő döntő többségben. A D-i részen egy nagyobb méretű, nagy sűrűségű szarmata települést tártunk fel kb. 900 objektummal. Az objektumok döntő többsége méhkasos gödrökből állt, ezen kívül 29 ház is előkerült. Ezeknek az épületeknek túlnyomó többsége cölöpszerkezettel volt ellátva, legtöbb esetben egy, kettő, vagy három cölöp volt megfigyelhető, de előfordult hat és hét darab is. Feltártunk ezeken kívül a korszakhoz köthető két kutat, 5 füstlőgödört, illetve két kemencét is. Az előkerült nagy mennyiségű leletanyagból kiemelhetünk egy egysoros, félköríves hátú csontfésűt, illetve egy emállal díszített korongfibulát. A településen belül egyéb jelenségek is megfigyelhetők voltak: az egyik méhkasos gödörben egy melléklet nélküli zsugorított emberi váz került elő (S436), illetve a település objektumok között egy melléklet nélküli D–É-i tájolású sírban egy halott, a mellkasára fektetett egyén egy kutyavázzal a lábánál (S165).

A terület középső részén egy nagyméretű szarmata temető 107 sírját sikerült feltárni, a temető sírjainak egy része még a XI. lelőhely részeként került elő. A XI/B és XII/B lelőhelyrészekeken egy nagyméretű, soros elrendezésű szarmata temető 107 sírját tárhattuk fel, azonban a temető ennél jóval nagyobb volt, ugyanis a középső része teljesen kitermelésre került. Kétségtelen, hogy a két temetőrész összetartozott. A temető nagy része erősen rabolt volt, majdnem 90%-os a rablás mértéke. A rablógödröket a lehető legváltozatosabb módon nyitották meg: gyakran a koponya-mellkasi rész felől (S189–190–191), így több esetben érintetlenek maradtak a halottak a medencétől a láb felé. Leggyakoribb, mikor a sír teljes egészére rányitottak a rablás során, de bizonyos részeket megkíméltek, illetve számos esetben a felismerhetetlenségig szétdúlták a vázat vagy szélsőséges esetben semmit sem hagytak benne a sírgödörben.

A halottak tájolásának fő tengelye kisebb-nagyobb eltérésekkel a D–É-i irány, főként DK–ÉNy, illetve DNY–ÉK. A nemek megoszlását a temetőben a mellékletek alapján nehéz meghatározni a rablottság

miatt. A 107 temetkezésből mindenesetre 31 sírban biztosan női halottat temettek el, hét esetben férfi halottat, illetve 12 esetben biztosan gyermeket, a fennmaradó 60%-át a síroknak pedig csak az antropológiai vizsgálatokkal lehet majd meghatározni. A bányaterület már említett víztelenítése miatt rossz állapotban maradnak fenn a szerves anyagmaradványok, feltehetően ezért is biztosan csak három esetben tudtunk megfigyelni koporsó maradványokat, illetve ugyancsak három esetben valamilyen szerves anyagba csavarva helyezték el a halottat a sírgödörben, aminek eredményeként a csontok nagyon rossz állapotban maradtak fenn.

A gyermekek temetkezései összességében igen szegényesek voltak. Néhány darab gyöngy, egy-egy vas kés, illetve edény, egyetlen esetben egy fibula, illetve egyetlen érem, amit a gyermekek mellé helyeztek, viszont több esetben semmilyen mellékletet nem tettek a sírjaikba. A férfiak legjellemzőbb tárgytipusai mindenképpen a fegyverek. Két sír esetében vas kardok kerültek elő. Az S76 sz. sír esetében egy 90 cm hosszúságú kardot dokumentáltunk fa tokban, illetve mellette a kard bronz függőjével. A sírban vas nyílhegyeket is találtunk nagyon rossz állapotban, egy érmet, egy kis tálat, illetve egy Almgren 166 típusú ezüst aláhajtott lábú fibulát. A másik kard ugyancsak fa tokjával együtt maradt fenn, de ez csak 83 cm hosszúságban volt dokumentálható. Mindkettő sír erősen rabolt volt, közös jellemzőjük, hogy koporsóban temették el a halottakat. A kardokon felül kettő lándzsa is előkerült. Ezek ugyancsak raboltak voltak, melyek közül az egyik mellett egy vas balta is előkerült. A női sírok leletei már változatosabbak. Az egyik leggyakoribb mellékletnek mindenképpen a gyöngyök számítanak, amelyekkel igen változatos módon díszítik a női halottakat.

Több esetben is lehetőség volt a viselet rekonstrukciójára, melyeket a kiemelkedőbb sírok alapján szeretnénk bemutatni. Az S50 sz. rabolatlan sír női halottja a temető egyik legelőkelőbb temetkezése lehetett. Mellékletei közül ki kell emelnünk az ezüst fülbevaló párt a koponya két oldalán, az ezüst féltorquest a nyaknál, a mellkas jobb oldalán, a nyaki részen előkerült két fibulát, a jobb kézfejen az ezüst karperecet és gyűrűt, illetve a bal kézfejen a két bronz pántkarperecet. A medence bal oldalán egy bronz tégely került elő. A láb esetében 4 rétegben dokumentáltuk a láb környéki gyöngyöket. A másik figyelemre méltó tárgytipus az S168 sz. előkelő női temetkezés bronz veretes fa ládikája. A nyakhoz egy ezüst torquest helyeztek, illetve karneol gyöngyök díszítették ez esetben is a ruha-

nyakát, illetve szintén két fibula volt elhelyezve ezen a részen. A lábánál lévő ruházatot borostyán, karneol és mézskő gyöngyök díszítették és a lábtól É-i irányba helyezték el a ládikát. A falemezek viszonylag jó állapotban maradtak fenn, de a veretek igen töredékesek voltak.

2014. végén a XII. lelőhely DK-i részén egy település mellett újabb szarmata sírok jelentek meg egy kisméretű homokdombon, feltárását 2015 júniusában fejeztük be. 2014-ben még csak 12 sírt tárhattunk fel, de a 2015. évben egészen a patak medréig megkutathattuk a temető környezetét, így összesen 73 sír feltárására nyílt lehetőségünk. A sírcsoporthoz DNY-i irányból egy melléklet nélküli, kettős sír tartozhatott. Ez egy felnőtt és egy gyermek, Ny–K-i, illetve K–Ny-i irányú, egymásnak ellentétesen tájolt temetkezései. A sírok viszonylag magasabb száma ellenére kevés információt gyűjthettünk, ugyanis közel 100 %-os volt a rablottság aránya, csupán egy-két sírt tekinthetünk bolygatatlannak. A rablógödöröket a lehető legváltozatosabb módon nyitották meg: gyakran a koponya-mellkasi rész felől, így több esetben érintetlenek maradtak a halottak a medencétől a láb felé. Leggyakoribb, mikor a sír teljes egészére rányitottak a rablás során, de bizonyos részeket megkíméltek, illetve számos esetben a felismerhetetlenségig szétdúlták a vázat vagy szélsőséges esetben semmit sem hagytak benne a sírgödörben. A nemek arányát a rablás ilyen mértéke miatt nehezen határozhatjuk meg. A sírok tájolás jobbra D–É-i irányú volt kisebb eltérésekkel, leginkább DK–ÉNy vagy DNY–ÉK, egyetlen sír tért el nagymértékben, mégpedig a temető ÉNy-i sarkában, a többi sírtól kissé távolabb egy kettős temetkezés. Ebben egy felnőtt és egy gyermek nyújtott váza volt egymásnak ellentétes irányban elhelyezve, a sírgödör pedig Ny–K-i tájolású volt.

Munkatársak: Csengeri Piroska, Gulyás Gyöngyi, K. Tutkovics Eszter, Kalli András, Litauszki Zoltán és Németh Attila régészek, Gál Tamás, Kacsándi Tamás, Keresztes Noémi Ninetta, Lévai Attila, Monori Dávid, Nagy Gergely, Kiss Dániel, Orosz Adrián és Tóth Róbert technikusok.

K. Tutkovics Eszter, Kalli András

Bükkábrány-Bánya, XIV. lelőhely (Csorga)
(azonosító: 16067)

újkőkör

A lelőhely Bükkábránytól K-re, a Csincsét Vattával összekötő úttól Ny-ra, az egykori Margit tanyától D-re elterülő, nagy kiterjedésű magaslaton található. A nagyméretű lelőhelyen megtalálhatóak a neolitikum, a rézkor, a vaskor és a római császárkor emlékei.

2016 nyarán a Mátra Erőmű Zrt. a bányaterület víztelenítése céljából a szivattyú kutak vizét összegyűjtő új függőcsorga építését kezdte meg, mely ÉNy–DK irányban haladt keresztül a lelőhelyen. Az építkezés a lelőhely középső részén egy kilenc, nagyon nagy méretű agyagkitermelőből álló neolit korú településrészt érintett, melynek a feltárását az év augusztus-szeptember havában elvégeztük.

Munkatársak: Fekete László Bárdos Nándor, Hajdú István, Nagy Borbála, Sike Barnabás, Simon József

Fekete László

Bükkábrány-Bánya, XV. lelőhely
(*Csincse-Csörsz árka-dűlő, Csincse-Tagosok-dűlő*)
(azonosító: 78533)

középső neolitikum (AVK), kora bronzkor (Makó-kultúra), vaskori kelta, római császárkor, szarmata

A lelőhelyet 2011-ben a Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájának bővítéséhez kapcsolódó terepbejárás során azonosították a Herman Ottó Múzeum régészei a Csincse-patak keleti magaspártján. A megelőző feltárás 2016 májusában kezdődött el és december 16-ig tartott,¹ amelynek során 1,6 hektár nagyságú területen 702 objektumot tártunk fel, amelyek négy régészeti korszakhoz tartoztak.

A középső neolitikus, AVK korszak objektumai a felszín keleti részén voltak megtalálhatóak. Ezekhez javarészt nagyobb méretű, szabálytalan alakú gödrök, cölöphelyek és temetkezések tartoztak. Az egyik alakatlan gödör ÉK-i sarkában egy rossz állapotú tűzhely is előkerült. A temetkezések esetében a halottak zsugorított pózban, erősen töredezett állapotban jelentek meg.

A neolitikus objektumokhoz közel egy sírgödörben kettő gyermek, egymás mellé helyezett csontvázat

tártunk fel. Mindkettőjüket bal oldalukra fektetve helyezték el, a temetéskor úgy rendezték el a halottakat, hogy a nagyobb gyermek jobb keze a kisebb gyermek felső testén nyugodott. Melléklet nem került elő a sírban, a betöltésben jellegtelen kerámia töredékeket találtunk, így koruk nem volt meghatározható.

A terület északi és teljes nyugati hosszában egy kora bronzkori Makó-kultúrához köthető település objektumait tártunk fel. Ezek az objektumok főként kerek alakú, méhkasos gödrök voltak, illetve néhány cölöphely. Dokumentálhattunk néhány kisebb vagy közepes méretű, ovális alakú gödört, amelyekben jelentős mennyiségű kerámia- és állatcsonttöredék került felhalmozásra. Ezeket rituális cselekményekhez köthető gödrökként értelmezhetjük. A Makó-kultúrára jellemző szórványos településszerkezet ezen a felszínen is megfigyelhető volt, mint ahogy épületek nyomait sem tudtuk egyértelműen megfigyelni. A kultúrára jellemző mészbetétes, belsődíszes táltöredékek nagy mennyiségben kerültek elő. Fém tárgyakat sajnos nem tudtunk a feltárt településhez kötni.

A következő régészeti korszakot a vaskori kelta objektumok képviselték. A kelta településhez néhány kerek tárológödört, cölöpszerkezetes épületet, illetve egy ÉK–DNy-i irányú árkot sorolhattunk. Az árok V-átmetszetű volt, a DNy-i irányba lejtett, feltehetően vízelvezető funkciót láthatott el egykor a kelta településen belül.

Legnagyobb számban ezen a lelőhelyrészen egy szarmata település objektumai kerültek feltárára. Leginkább méhkas alakú tárológödöröket, néhány cölöpszerkezetes épületet és füstölőket dokumentálhattunk, amelyek a felszín egész területén megtalálhatóak voltak. Több esetben szabályos rendben elhelyezett ebek vázait találtuk meg a gödrökben, előfordult, hogy több kutyát is egymás mellé tettek egy gödörben. A legérdekesebb jelenség ugyancsak a méhkasos gödrökhöz köthető: három kerek alakú objektumban emberi vázakat tártunk fel. Ezek a halottak szabályos rendben lettek elhelyezve a gödrökben. Az S326 sz. gödör esetében egy fiatal női vázat tártunk fel egy kisméretű, kerek alakú gödörben. Alján a halottat a jobb oldalára zsugorítva fektették el, karjait a felsőteste és a koponyája alá hajtották. A női halottat viseletével és ékszereivel együtt helyezték el: kezein bronz karperecpár, lábszárainál elkülönülő gyöngyös viselet volt megfigyelhető. Az S483 sz. sekély gödörben a halottat a hátán, nyújtott pozícióban helyezték el, kézfejei a medencéjén nyugodtak. A halottnak sem viseleti elemei, sem mellékletei nem voltak, a gödör betöltéséből viszont szarmata kerámia-töredékek kerültek elő.

¹ A megelőző feltárást a 2017. évben Horváth Antónia és Németh Attila régészek folytatták.

A legkülönlegesebb jelenség az S225 sz. nagyméretű, kerek alakú gödörben volt megfigyelhető: három, egymás mellé elhelyezett egyén vázát tárhattuk fel. A nyugati oldalon fekvő halott feltehetőleg férfi egyén volt, jobb karján egy bronz karperecpár került elő. A keleti oldalon valószínűleg egy női halott volt elhelyezve, viseleti elemei nem voltak. A két felnőtt halott között egy kicsi gyermek vázainak kevéske maradványa volt megfigyelhető, néhány szem gyönggyel a koponyája körül. Antropológiai vizsgálati eredmények nélkül is nagy bizonyossággal kapcsolatot feltételezhetünk a halottak között.

Munkatársak: Kalli András, K. Tutkovics Eszter és Németh Attila régészek, Bárdos Nándor, Kiss Dániel, Tóth Róbert technikusok.

Kalli András, K. Tutkovics Eszter

Bükkábrány-Bánya, XVI-Végrézsű lelőhely

szarmata

Bükkábrány-Bánya XVI. lelőhelyet 2011 augusztusában azonosították a Herman Ottó Múzeum régészei a Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájának területén, Csincse településtől Ny-i, ÉNy-i irányban, kb. 2 km-es távolságra. A lelőhely, amely a Csincse-patak K-i magaspartján helyezkedik el, feltehetőleg a patak K-i partján is megtalálható. Egy 2015. évi kutatás alkalmával azonosítottunk egy nagyon intenzív, fémleletekben gazdag szarmata kori települést. A 2011-es terepbejárás során ez a rész bejárhatatlan volt, ugyanis még mezőgazdasági művelés alatt állt, később pedig nem kaptunk lehetőséget a bejárhatatlan területek újbóli kutatására. Mivel a bánya a közeli jövőben itt akarta kialakítani délkeleti oldalának a végérszűjét, azaz szélső vonalát, a munkaterület így ezt a nevet kapta, a XVI. lelőhely részeként.

A feltárás 2015. július 1-től november 21-ig tartott, amelynek során közel egy hektáron 713 objektumot tártunk fel. Túlnyomó többsége ezeknek egy szarmata kori településhez és egy kisebb szarmata temetőhöz tartozott, ezeken kívül egy középső neolitikus, egy késő rézkori és egy vaskori kelta település objektumait, egy kora bronzkori urnasírt tártunk fel, illetve egy edénybe helyezett félkész spondylus-gyöngyökből álló depó is előkerült.

A középső neolitikus település az AVK kultúrához köthető, amely főként nagyobb méretű, agyagkitermelő gödrökből és cölöpszerkezetes épületekből állt. A települést kiegészítette néhány zsugorított csontváz

temetkezés is. Az agyagkitermelő gödrök némelyikében nagyobb mennyiségű paticsomladék került elő.

A késő rézkori, Baden-kultúrához köthető település objektumai javarészt kerek alakú, méhkasos oldalú gödrökből álltak. Az egyik ilyen gödörben egy erősen zsugorított, csontváz került elő, amelynek koponyáját okkerral színezték.

A vaskori, kelta település méhkasos oldalú tárológödrökből és földbemélyített, cölöpszerkezetes házakból állt, amelyeket kiegészített egy Ny–K-i irányú árok. Az árok V-átmetszetű volt és erősen lejtett a Csincse-patak irányába. Funkcióját tekintve vízelvezető lehetett.

A szarmata sírok a munkaterület északi részén helyezkedtek el egy egykori erdős sáv alatt. Összesen 44 sírt találtunk, de ez közel sem az egész temetőt jelenthette. Biztosan csak a nyugati, a déli és a keleti irányokból határolhattuk le a sírokat, ugyanis az északi rész felől kikotorták a patak medrét több tíz méter szélességben, szinte az előbb bemutatott XII/A munkaterület déli részéig. Biztosan voltak további sírok is, feltártunk több olyan temetkezést is, amelyet elváltak az 1950-es években a meder kotrásakor. A sírok túlnyomó többsége erősen rabolt volt. Csupán néhány gyermek sírt határozhatunk meg bolygatatlanként. Az uralkodó tájolás leginkább a DK–ÉNy, néhány esetben DNy–ÉK, egyetlen férfi sír tér el ettől Ny–K-i tájolásával.

A női sírok legjellegzetesebb leletei a gyöngyök voltak. Kettő nő esetében maradt fenn in situ a láb környéki hímzés. A S225 sz. sír esetében a mellkas felől nyitották meg a rablógödrot, így is fennmaradt egy bronz fibula töredéke, egy bronzpánt karperec pár, egy díszített orsógomb és egy kézzel formált edény. Lábánál kettő rétegben dokumentáltuk a gyöngyöket, mindkettő rétegben 11–11 sorban váltakoztak a zöld-piros-fehér színek. Már az első rétegnél is, de leginkább a második rétegnél jól látszódott, hogy a gyöngyös viselet elkülönül a két láb környékén. Az S276 sz. sírt szintén raboltnak tekinthetjük, a mellkasra nyitották meg a rablógödrot. Ennek ellenére fennmaradhattak a nyaki részen gyöngyök, ugyanitt egy bronz aláhajtott lábú és egy bronz számszeríj fibula. Mindkét kézfejnél gyöngyök kerültek elő, a medencénél egy bronz tű, egy orsógomb és egy üvegből készített kauri-csiga alakú függő. Egy edényt helyeztek el a medence tájékán, egyet pedig a lábfejek környékén. A lábszárok környékét nagyobb számú gyöngy díszítette, mint az előző esetben. Ugyancsak kettő réteget dokumentáltunk, ezek nem különültek el a két láb környékén. 14–14 sorban egymást váltották a sárga-kék-fehér-kék

színű sorok, néha pirossal kiegészítve. A lábaktól és az edénytől kissé távolabb néhány szem gyöngy volt egy kisméretű vaskés társaságában, feltehetően egy gyöngyös zacskóban helyezték el a vas kést és így tették a lábához.

A férfi sírokat leginkább a fegyvermellékletek jellemzik. Leginkább vas lándzsákat találtuk a sírokban, az S60 sz. temetkezésben a rablás ellenére in situ maradt fenn a fegyver, látható, hogy a halotthoz közel fektették el nyéllel együtt. Az S151 sz. férfi sírban egy vas kard került elő in situ famaradványokkal, illetve korong alakú bronz veretekkel a halott jobb oldalán.

A nagyméretű szarmata településhez néhány épület, egy kút, illetve javarészt méhkasos tárológödörök tartoztak. A településen belül markáns réteget dokumentálhattunk, a gödörök szinte kivétel nélkül erősen hamus betöltésűek voltak, némelyik gödörben egy-egy épület teljes maradványait figyelhettük meg. Kiemelendő, hogy legalább nyolc gödörben emberi maradványokat találtunk. Ezeknek kettő típusát lehet megkülönböztetni, egyik esetben egyszerűen behajítják a halottakat a gödörbe, másik esetben pedig valamilyen oknál fogva elrendezik a halottat a gödörben. Utóbbi esetre az egyik legjobb példa az S698 sz. méhkasos gödör, amelyben két vázat is találtunk. A női halottat a hátán, nyújtott pozícióban helyezték el, felső végtagjait kissé behajlítva. Viszont a férfit arccal lefelé, a mellkasán helyezték el a gödörben, jobb kezén egy bronz karperecpár is előkerült, mellkasán egy bronz fibula, míg medencéjének bal oldalán egy vaskés lehetett felrögzítve. A férfi kiemelkedően erős csontozatú, illetve magas növésű, több mint 190 cm magas volt, a szarmata sírokban általában alacsonyabb emberekkel találkozhatunk. További érdekesség, hogy közvetlenül mellettük, a szomszédos gödörben (S696) egy gyermek, a gyöngyök alapján egy kislány lett elhelyezve, a gödör halottak felőli oldalában.

További megfigyelésekkel is gazdagíthattuk ismereteinket a Csincse-patak régiójáról, a munkaterület DK-i részén ugyanis egy markáns kiemelkedés formájában jelentkezett a patak egykori gázlója, amely alkalmas lehetett minden régészeti korszakban a patak másik oldalára való átkeléshez. Közvetlenül a kiemelkedés mellett nagy kiterjedésű mélyület található, ebben egykori cölöpök helyeit találtuk, amelyek tarthatottak egykor valamilyen átkelést szolgáló szerkezethez. Erre utaló egyéb maradványokat azonban nem találtunk. Megemlítendő továbbá, hogy ezek közvetlen közelében egy vas lándzsa került elő a humuszolás során bármiféle kontextus nélkül a humusz rétegben.

Munkatársak: K. Tutkovics Eszter, Kalli András és

Németh Attila régészek, Kacsáncsi Tamás, Tóth Róbert, Nagy Gergely, Kiss Dániel, Orosz Adrián technikusok.

Kalli András, K. Tutkovics Eszter

Cigánd – A13 anyagnyerő (azonosító: 57056)

Árpád-kor

A lelőhely Cigánd külterületén, csatornákkal és vízfolyásokkal szabdalta ártéri területen, az egykori árvízszint fölé magasodó alig észlelhető dombháton fekszik. 2015. május 20-án és június 2-án helyszíni szemlét tartottunk a záportározó bővítése céljából haladó munkaterületen. A kijelölt anyagnyerő délnyugati sarka összesen 21.427 m²-en érinti a **Cigánd A13 II lelőhelyet**. A kivitelezés során 20–30 cm vastagságban került lehumuszolásra a felszín, 3 db, 40 x 330 m hosszú árok formájában. A humusz alatt a teljes felületen sárga, löszös altalajt észleltünk, amibe néhol az egykori mocsár maradványaként sötétbarna, vaskiválásos, természetes foltok keveredtek. Régészeti objektumok a fent említett területen, sötét színű, paticsos, kerámiás foltokként jelentkeztek. A régészeti objektumok száma kb. 80, amelybe árkok, gödörök, földbe mélyített házak és sírok tartoznak. A pontos számuk meghatározása a sík tükörfelület hiányában nem lehetséges. A kivitelező a lelőhely előkerülte után áttervezte az agyagnyerő helyét és régészetileg negatív területen folytatta a kitermelést.

Munkatársak: Fekete László, Galkó József

Fekete László

Encs térsége

késő népvándorlás kor, kora Árpád-kor, Árpád-kor

Az „Észak-Magyarországi Régió településeinek élő lakosság élő lakosság egészséges ivóvízzel való ellátásának biztosítása, 2. rész, 2. alprojekt, Encs térsége” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk a Borsod-Abaúj-Zemplén Térség Ivóvíz-kezelési Önkormányzati társulás megbízásából 2015 augusztusa és 2015 novembere között. A megfigyelés során összesen három helyen végeztünk régészeti megfigyelés keretében bontómunkát, mely lelőhelyek a következők:

Hernádbüd-Kenderföldről K-re: A lelőhely Hernádbüd és Gibárt települések között, a Várdomb északnyugati lábánál, a Kenderföld dűlő keleti végében található. 2015. augusztus 24-én végzett megfigyelésünk során 4 kelet-nyugati tájolású sírt észleltünk az árok metszetalában. A bontómunkát 2015. augusztus 25–31. között végeztük. Összesen 9 régészeti jelenséget tártunk fel 43 m²-en. A 8 sír egymástól 1,5–2 méterre helyezkedett el, 30–40 cm mélységben. A kitermelt földből szórvány csontokat gyűjtöttünk. Az út két oldalán egy hosszú, keskeny terasz észlelhető, a temető ezen helyezkedik el, feltételezhetően főleg az út keleti oldalán. Mindössze egyetlen lelet látott napvilágot a sírok földjéből, egy S-végű bronz hajkarika, mely viseleti helyzetben került elő. A temető Árpád-korinak tartható, egyéb leletek híján a tágabb 10–12. századra keltezhető. A lelőhely északi végén, az útkanyarban az árok nyomvonalát az út keleti oldalára helyezték át. Itt, az árok elején a metszetalban egy viszonylag nagy és mély, szűkülő aljú gödröt találtunk. Keltezése kérdéses, mivel csupán kevés, apró és jellegtelen kerámia-töredék alkotta leletanyagát.

Baktakék-Klincsik (azonosító: 75375): A lelőhely Baktakék és Alsógagy települések között, a két települést összekötő út és a Szárazvölgy Tsz-hez vezető bekötőút kereszteződésétől 315 méterre északra, a Klincsik dűlőben található. 2015. szeptember 21-én, hétfőn Baktakék és Alsógagy között végeztünk régészeti megfigyelést a nyomvonalon. A szakasz Alsógagy felé eső végén az árok metszetalában egy 4 méter széles beásást tapasztaltunk, 80 méterrel délebbre pedig 2 gödör beásását is észleltük. A bontómunkát 2015. szeptember 24-én és szeptember 29-én végeztük. Összesen 3 régészeti jelenséget tártunk fel, 9 m²-en. A megfigyelés során a két gödörbeásásnak vélt jelenségről kiderült, hogy nem régészeti objektumokról van szó. A 4 méter széles beásásra kutatószelvényt bontottunk. Egy épületként azonosítható jelenségre bukantunk, melynek részét képezte egy cölöphely, és egy elszenült talpgerenda nyoma. Az épületet mintegy 3 méter hosszúságban és 1 méter szélességben dokumentáltuk, azonban keleti, déli és nyugati irányban is tovább folytatódott. Az épület közepe táján egy citromsárga, kerek üvegpasztá gyöngyöt találtunk. Ezen kívül kevés és apró, jellegtelen kerámiát találtunk, így a lelőhelyet a tágabb 7–9. századra kelteztük.

Fulókércs-Templom alja: A lelőhely Fulókércs községtől délnyugatra, a Templom alja nevű dűlőben, a Fáj irányába tartó út mentén, a Bélus-patak hídjától

560 méterre nyugati irányban található. 2015. november 19-én megfigyelést végeztünk a Fulókércsre tartó közút déli oldalán kiásott árokszakaszon, mely során az árok déli metszetalában 3 régészeti jelenséget észleltünk. A feltárást 2015. november 23–24-én került sor. Összesen 5 régészeti jelenséget tártunk fel 41 m²-en. A lehatárolt árokszakasz nyugati végében, közvetlenül a villanyoszlop tövében kirajzolódó jelenség épületnek bizonyult. Bontásakor, annak keleti szélé mentén a középvonalban, illetve közepe táján egy-egy cölöphely került elő. Ettől mintegy 50 méterre keleti irányban észleltük a következő régészeti objektumnak tűnő foltot az árok metszetalában. A gépi rábontás után két kerek gödör került elő. A lelőhely az előkerült kevés kerámialelet alapján a 8–9. századra keltezhető.

Munkatársak: Fábíán Sára, Horváth Antónia, Tóth Krisztián, Fekete László, Bakos Gábor, Juhász Ádám, Hajdú István, Toronya Zsolt, Kertész Gabriella Nikoletta, Gregóczy Gergő, Bárdos Nándor, Szabó István, Szabó László, Nagy S. József

Fábíán Sára

Emőd-Karola-szőlők (azonosító: 89293)

bronzkor, füzesabonyi kultúra

Emődtől 3 km-re DK-re, az Emődről az Istvánmajori-tavakhoz vezető úttól É-ra, az M30-as autópálya K-i oldalán a Matola-csatorna partján található, összetett szerkezetű bronzkori településen 2015 március, valamint szeptember és október hónapok folyamán összesen 12 hektár területen geofizikai felméréseket és 0,5 hektáros területen szisztematikus fémkeresős kutatást végeztünk a BORBAS projekt keretében. A bronzkori lelőhely teljes felületét a geofizikai felmérés nem fedte le. A magnetométeres felmérés a bronzkori település magterületét övező kettős árkot mutatott ki, egy további külső árokkal, melynek kora nem köthető egyértelműen a bronzkori időszakhoz. Az úgynevezett külső, gödrös település objektumintenzitása sűrű. A település magjában utólagos bolygatásra utaló téglalap alakú anomália található. A terület légifényképezésére is sor került távirányítós robot repülő segítségével.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, Pazirik Kft, Kertész Gabriella Nikoletta, Bakos Gábor, a miskolci és a kölni egyetem régészhallgatói

P. Fischl Klára

Felsővadász térsége

újkőkör, rézkor, bronzkor, római kor

Az „Észak-Magyarországi Régió településeinek élő lakosság élő lakosság egészséges ivóvízzel való ellátásának biztosítása, 2. rész 9. alprojekt Szerencs, Bekecs, Golop, Prügy, Taktakenéz” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk a Borsod-Abaúj-Zemplén Térség Ivóvíz-kezelési Önkormányzati társulás megbízásából 2014 decembere és 2015 októberé között. A megfigyelés során összesen két helyen végeztünk régészeti megfigyelés keretében bontómunkát, mely lelőhelyek a következők:

Szerencs-Szirmay rész 1. (azonosító: 75551):

A lelőhely Szerencs és Prügy között, a Takta északi partján, a Szirmay-rész nevű dűlőben helyezkedik el. A Szerencs és Prügy közötti közel 7,5 km hosszan kijelölt kivitelezési szakasz Szerencshez közelebb eső felén, az út északi oldalán kiásott árok északi és déli oldalfalában 2015. június 30-án végzett megfigyelés során összesen 9 régészeti jelenséget észleltünk. A bontómunkát 2015. július 2–9. között végeztük. Ennek során összesen 14 jelenséget – 6 gödör, 1 árok, 4 cölöphely, 1 épület, 1 kút és 1 nyílt tűzhely – tártunk fel, melyek viszonylag egyenletesen helyezkedtek el az árok nyomvonalán. Nagyrészt csak részlegesen tudtuk ezeket feltárni, mivel a vízvezeték árok közvetlenül az úttest mellett haladt, azonban az épület esetében mindkét oldalon sikerült rábontást végeznünk. Összesen 133 m²-en végeztünk bontómunkát. A lelőhely több korszakú, az előkerült leletek az újkőkorra, rézkorra, bronzkorra és római császárkorra datálják.

Taktabáj-Kenderföldek (azonosító: 88525):

A lelőhely Taktabáj és Csobaj települések között, a Báj-Tardosi csatorna déli partján, a Kenderföldek nevű dűlőben helyezkedik el. 2015. október 14-én Taktabáj déli határában haladó árok szakaszon, az első lakóház közelében 4 élesen kirajzolódó gödörbeásást észleltünk a metszetsfalban. A bontómunkát 2015. október 16. és 2015. október 22. között végeztük el. 68 m²-en összesen 19 jelenséget tártunk fel, melyek között 14 gödör, vagy arra utaló folt, 3 cölöphely, 1 épület és 1 betöltési réteg található. A jelenségek viszonylag egyenletesen helyezkedtek el a 110 méter hosszúságú árok szakaszon, azonban egy sincs köztük, melyet teljes mértékben fel tudtunk volna tárni. Ennek oka, hogy a vízvezeték árok az úttest közvetlen közelében húzódott. Az előkerült leletek alapján a lelőhely a 2–4. századra keltezhető.

Munkatársak: Fábíán Sára, Tóth Krisztián, Gál Viktor, Galkó József, Nagy S. József, Juhász Ádám, Bakos Gábor, Simon József, Gyárfási József, Nagy Zoltán, Fölföldi Boldizsár, Gregóczki Gergő

2016. december 5-én A „Taktabáj, Alkotmány út külterület, 041/1 hrsz.-ú ingatlan villamos energia ellátása” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk a Kábel Team Kft. megbízásából. A temető felőli oldalon, a víztoronyhoz vezető szórt út keleti oldalán 1,5 x 1 méteres oszlopalapot ástak. Ennek északi felében egy markánsan kirajzolódó, fekete betöltésű méhkas alakú gödör foltját észleltük. A bontómunkát 2016. december 13. és 14. között végeztük el, melynek során 20 m²-nyi területet humuszoltunk le.

Ennek eredményeképpen kiderült, hogy valójában nem régészeti beásást észleltünk, hanem a lelőhely dombjáról lemosódott, humusszal kevert kultúrreteget találtunk. Ebbe egy régi oszlopcserre miatt sárga agyagos altalajnak tűnő bolygatott réteg került. Ez okozta az új oszlophely metszetsfalán a gödör alakú elváltozást. A felszín tisztítása közben két kerámia-töredéket találtunk, mindkettő jellegtelen őskori, valamint a déli metszetsfalból egy obszidiánszilánkot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fábíán Sára, Gregóczki Gergő, Kacsáncsi Tamás, Szabó László

Fábíán Sára

Fony-Telek-dűlő (azonosító: 80267)

újkőkör

A lelőhely a Fonytól D-re kivezető út K-i oldalán, közvetlenül a falu határában, egy kiemelkedő magaslaton fekszik. A 2015-ben folytatódó, Szerencs térségének ivóvíz javítása projekt kapcsán, vízvezeték fektetési munka szakfelügyelete során került elő 2015 áprilisában. A keskeny árokban 3 neolitikus korú objektum vált észlelhetővé, a május 5–7. között zajló régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunka során mintegy 200 m²-t lehumuszoltunk, melyben összesen 5 újkőkori gödröt észleltünk és feltártunk.

Munkatársak: Fekete László, Galkó József, Juhász Ádám, Nagy Zoltán, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Füzér-Vár**(azonosító: 16582)**

újkor, 17. század, 13–14. század, 15. század, középkor, Árpád-kor

A füzéri Felsővár kiépítésének munkáival párhuzamosan kezdte meg a Herman Ottó Múzeum Régészeti Tára 2015. májusában a 2014. évben felfüggesztett kutatási munkát a Rimay-ház keleti részében és környezetében. A munkát a Rimay-ház várfalon kívül elhelyezkedő árnyékszék aknájának revíziós kutatásával kezdtük meg, majd a kivitelezési munkák ütemezésének megfelelően az épület északi és keleti falainak külső környezetében végeztünk feltárást.

Az újkori recens rétegek alatt feltártuk a helyiségekhez kapcsolódó utolsó, 17. századi udvari járósíntet, a korábbi kutatások által még érintetlenül hagyott 13–14. századi járósíntet, valamint a természetes sziklafelszín takaró Árpád-kori feltöltési réteget. A Rimay-ház északkeleti sarkán, a sarok megerősítés két faragott eleme maradt in situ. Ezek aljához kapcsolódik az épületet keltező 15. századi építési- és járósínt.

A keleti terület kutatása során a felső újkori réteg alatt jelentkezett az eddig még nem kutatott 17. századi ágyúdomb tömörített, gazdag leletanyagot tartalmazó barna földes rétege. A Rimay-ház keleti falával párhuzamosan kerültek elő az ágyúdomb belső magját alkotó faszervezet maradványai. Az igen rossz megtartású, porhanyós, átlag 10 cm széles, 2–4 cm vastagságú gerenda- vagy deszkamaradványok egymás felett két rétegben helyezkedtek el. Keresztgerendára utaló nyomokat a keskeny kutatási területen nem észleltünk. A feltárt területen, azaz a keleti fal külső síkján csorbázat, vagy hozzáépítés formájában sem észleltük az írott forrásokban 1623 és 1641-ben említett „Pápai Tamás szállása” nyomát.

A Rimay-ház keleti falának déli végében, közvetlenül a 13. századi várfalhoz csatlakozva, feltártunk egy utólagosan elfalazott, maximum 150 cm szélességű keletre néző, keretköveket már nélküöző nyílást is. Feltételezhetjük, hogy ez volt az épület 15. századi periódusának bejárata. Kibontottuk a Rimay-ház északi falában utólagosan elfalazott reneszánsz ablak megmaradt részét. Az elfalazott tömbből 4 db gótikus ablakhoz tartozó keresztosztó töredéket, valamint 2 db nagyméretű könyöklőt emeltünk ki.

A Rimay-ház még feltáratlan nyugati felében sikerült azonosítanunk az épület első habarcsos járósíntjét, valamint az ez alatt lévő építési és feltöltési rétegeket. A sziklafelszín ez alatt már csak egy

Árpád-kori leletanyagot tartalmazó köves szintki-egyenlítő réteg, valamint sziklamálladék takarta.

Munkatársak: Gál Viktor, Bárdos Nándor

Gál Viktor

Gelej-Kapucsi rét, Kanális-dűlő**(azonosító: 16594)**

bronzkor, füzesabonyi kultúra, pilinyi kultúra

2016 augusztusában a BORBAS projekt keretében 4,1 ha területet mértünk fel a Kalicz Nándor, Patek Erzsébet, majd Kemenczei Tibor által feltárt Beltelek-dűlő és Kanális-dűlő névvel jelölt területeken, melyet az EOVS térképen Kapucsi-rétnek neveznek. Itt feltárt temető területét szerettük volna beazonosítani. A geofizikai kép azonban nem mutat olyan jelenséget, melyet egykori régészeti feltárások nyomaként értelmezhetnénk. A felmért terület déli oldalán a dűlőút két oldalán erős, csoportosan jelentkező kerek anomáliákat lehet megfigyelni. Ezek értelmezése egy későbbi szondázó ásatás feladata lesz.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, a kölni egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Gelej-Pincebát**(azonosító: 86327)**

bronzkor, hatvani, füzesabonyi, pilinyi kultúrák

2016. augusztus 11. és 18-a között 6,6 ha terület került felmérésre Gelejtől 1 km-re Ny-ra a halastó nyugati partján álló Pince-halom nyugati, déli és keleti oldalán a BORBAS projekt keretében. A Pincehely dombja feltételezéseink szerint egy bronzkori összetett település központi tell/tellszerű magja. A Pincedombról Ny-ra levő területen 2008-ban hatvaninak meghatározható kerámiaanyagot gyűjtöttünk. A központi halomtól DK-re 1962-ben Kalicz Nándor és Patek Erzsébet 4 kisebb szondát nyitottak, melyekből hatvani, füzesabonyi és pilinyi leletanyag került elő. A terület fákkal beültetett, a dombba pincéket vájtak. 2013-as helyszíni szemlének során sok kora és középső bronzkori leletanyagot gyűjtöttünk a pincék földhányásain és a köztük levő területen. A 2016-os geofizikai felmérés a Pincedombról ÉNy-i oldalában 45 méter hosszan egy 10–14 méter széles árok egy szakaszát mutatja számunkra. A geofizikai felméréssel párhuzamosan

elvégzett talajfúrások az árok mélységét 4 méterben határozták meg, melynek betöltésében 2,8 és 4 méter között homokos, fluviális szediment található, erős emberi behatással (faszén, patics és kerámiadarabok). Ettől az árokvonattól 50 méterre egy másik, a felszínen nem megfigyelhető jóval keskenyebb, kör alakú anomália azonosítható. Ezen második „árok” vonala számos helyen megszakad, kis darabokból épül fel, mely jellegzetességet más bronzkori lelőhely esetében nem figyeltünk meg. Ennek értelmében felmerül ennek az anomáliának eltérő korú datálása.

A geofizikai felmérésen bronzkori lakóépület nem azonosítható. A felmért terület DK-i részén nagyon inenzív kerek anomáliacsoportok láthatók, melyek feltehetően gödör csoportokat jelölnek. Ezen a területen volt az 1962-es ásatás 4 szelvénye is. A gödrök a 97,5 m-es szintvonalnál nem terjednek tovább K-i irányba.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, a kölni egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Hejőpapi-Bodzás, Észak 1. lelőhely (azonosító: 92779)

római kor

A lelőhely Hejőpapi településtől 2 km-re északnyugatra, a mezőcsáti út közvetlen keleti szélé mellett helyezkedik el, egy, a környezetéből 2–3 m-re kiemelkedő dombháton. A régészeti kutatást a „Hejőpapi 068/38 hrsz. cseppfolyósító üzem és gáztöltő állomás létesítése” projekt munkálatai tették szükségessé. A teljes felületű régészeti feltárás a lelőhely keleti szélét érintette. Két szelvényt és őket összekötő árkot nyitottunk. A nyugati szelvény érintette a lelőhely keleti szélét, mely a domb központjához képest alacsonyabban helyezkedik el, mintegy 0,5–1 m-el. Az objektumok számozása az ERD számozását követte és 25-ös számmal indult. Összesen 15 stratszámot osztottunk ki. Az előkerült jelenségek mindegyike gödör volt, legnagyobb részük kiöblösödő tárológödör. Az altalaj felső agyagos-sóderes 20–30 cm-es rétege alatt sóder található, ebbe ásták bele a gödröket. E sóder megnehezítette, hogy azonosítsuk a pontos kiterjedésüket. Több gödör alján 1–2 cm vastag fekete réteget észleltünk. Legjobban az S26-os gödör alján maradt meg. Valószínűleg talán kikapaszthatták, majd kiegészítették ezeket a tárológödöröket.

Viszonylag kevés leletanyag látott napvilágot, azonban a minőség kárpótolta a mennyiséget. Az S31-es kisebb méretű tárológödörből került elő egy bronz huzal, több korongolt kerámiatöredék társaságában, egyben az egyetlen fémtárgy az ásatásról. Az S 32-es gödörből csak egy kerámiatöredéket leltünk, ám ez egy római importedény (terra sigillata) oldaltöredéke volt. Az S36-os gödör alján egy szarmata korongolt pohár két darabja került elő, így majdnem a teljes pohár. Az S12-es gödör tetején pedig egy vörös korongolt edény fültöredékét találtuk. Maga a fül szarvasmarhát formáz. Az S27-es gödörből egy örlőkő töredéke is napvilágot látott. A lelőhely egy római kori szarmata település, mely a 2–3. század folyamán létezett. A geofizikai felmérés során egy szélesebb nyugat–kelet irányú árokra utaló anomáliát sikerült kimutatni a beruházási terület északi szélénél. Az ásatást meglátogatta a szomszédos földterület tulajdonosa, aki érdekes információval szolgált. A helyi lakosok, öregek e fasort, ahol eme árkot kimutattuk, *Cseszárká*-nak nevezik. Ez egyben Hejőkeresztúr és Hejőpapi közigazgatási határa is.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Bakos Gábor, Honti Szabolcs, Sike Barnabás, Juhász Ádám, Kiss Dániel, Bárdos Nándor

Tóth Krisztián

Hernádbüd-Kenderföldek (azonosító: 58554)

vaskor (szkíta), Árpád-kor

A lelőhely Hernádbüd északkeleti szélé mellett közvetlenül, az egykori Vörös Csillag Tsz-szel szemben, az út mentén helyezkedik el, a Kenderföldek-dűlő nyugati végében. Az „Észak-Magyarországi Régió településeinek élő lakosság élő lakosság egészséges ivóvízzel való ellátásának biztosítása, 2. rész, 2. alprojekt, Encs térsége” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk a Borsod-Abaúj-Zemplén Térség Ivóvíz-kezelési Önkormányzati társulás megbízásából 2015 augusztusa és 2015 novembere között. A Hernádbüd-Kenderföldek nevű régészeti lelőhely területén kiásott árokszakaszt azonban a kivitelező a Múzeum értesítése nélkül visszatemette, így megfigyelést ott nem tudtunk végezni. A kivitelezővel kötött megállapodás alapján az érintett árokszakaszt 2016. augusztus 2-án folyamatos régészeti felügyelet mellett újra kiásták. Ennek során 2 régészeti objektumot észleltünk. A bontómunkát 2016. augusztus 3–4.

között végeztük el. Összesen 4 régészeti jelenséget tártunk fel 43 m²-en. Az árokszakasz Hernádbüdhöz közelebb eső végében egy Árpád-kori épület egy részletét dokumentáltuk. Ettől keletre 1 szkíta műhelyt, abban 1 kisebb gödröt, valamint 1, a műhelyt vágó, szintén vaskori árok részletet tártunk fel. Egyik régészeti jelenség esetében sem tudtunk teljes bontást végezni, mivel a vízvezeték megsemmisítette egy részüket, illetve túlyultak a megnyitott szelvényen.

Munkatársak: Fábíán Sára, Galkó József, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Juhász Ádám

Fábíán Sára

Hernádkak, Római katolikus temető
(névváltozatok: *Nagypart II.; Elkerülő út, Első nyomás*)
(azonosító: 54273)

újkőkorszak, rézkorszak (badeni kultúra), bronzkorszak (füzesabonyi kultúra), vaskorszak (szkíta, kelta), középkor

A miskolci Herman Ottó Múzeum Hernádkak Község Önkormányzatának megbízásából 2015 novemberében elkészítette a Hernádkak község településrendezési tervének módosításához kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészét (Miskolczi Melinda). A település északkeleti részén, a római katolikus temető (020. hrsz.) keleti sarkában magnetométeres felmérésre 2016. március 11-én, illetve március 16–17. között került sor, összesen 3200 négyzetméteren.

A terület geofizikai felmérésének kiértékelését nagymértékben nehezítették a modern kori temetkezések, illetve egy adótorony fém szerkezetének hatása. A magnetogram azonban mindkét területen mutatott olyan anomáliákat, melyek régészeti objektumok jelenlétére engednek következtetni. Különösen intenzív régészeti érintettség figyelhető meg a római katolikus temetőtől keletre vizsgált, 020 és 018/1 hrsz.-ú területen. A geofizikai felmérés alapján tehát a lelőhely eddig ismert kiterjedése délnyugati irányban megváltozott.

Munkatársak: Fábíán Sára, Galkó József, Homoki Balázs, Király Ágnes, Nagy Zoltán, Toronya Zsolt

Király Ágnes

Hernádkak, Sós-kert
(azonosító: 91373)

rézkorszak, bronzkorszak

A miskolci Herman Ottó Múzeum Hernádkak Község Önkormányzatának megbízásából 2015 novemberében elkészítette a Hernádkak község településrendezési tervének módosításához kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészét (Miskolczi Melinda). A község délkeleti részén található Sós-kert (030/7 és 030/8. hrsz.) területén magnetométeres felmérésre 2016. március 11-én, illetve március 16–17. között került sor, összesen 9450 négyzetméteren.

A 030/7 hrsz.-ú, gyepvel borított területen a felszínen több helyen is építési törmelék és fém hulladék nehezítette a mérést. A terület északi részében szintén sok zavaró fém hulladékot láttunk, illetve a kerítés, valamint a villanypózna közelsége is hatással volt a mérésre.

A 030/8 hrsz.-ú, szántott területen a mérés során több helyen is régészeti korszakokhoz kapcsolható kerámiákat találtunk. A geofizikai felmérésen csupán néhány szórványosan elhelyezkedő anomália tartható régészeti korúnak, jellemzően kisebb és viszonylag szórványosan elhelyezkedő gödörobjektumok. A terület régészetileg csekély mértékben érintett, a lelőhely kiterjedése egyezést mutat az örökségvédelmi hatástanulmány során a felszíni leletekkel is lehatárolt lelőhelypoligonon (a terület délkeleti részén zömében rézkorszak, a délnyugati részén pedig bronzkorszak leletek kerültek elő).

Munkatársak: Fábíán Sára, Galkó József, Homoki Balázs, Király Ágnes, Nagy Zoltán, Toronya Zsolt

Király Ágnes

Mád-Rákóczi utca 69.
(azonosító: 92661)

rézkorszak, bronzkorszak

A lelőhely Mád település belterületén, a Rákóczi út 69. szám alatt, az iskolaépülettől nyugatra, az új tornaterem területén, annak délkeleti sarkában található. 2016 júliusában a „Mád, Rákóczi u. 69. sz. alatti 879 hrsz.-ú ingatlanon tornaterem építése” nevű projekthez kapcsolódó régészeti megfigyelést végeztünk a Mádi Football Club megbízásából. 2016. július 27-én egy régészeti jelenség feltárását észleltük a beruházási terület déli sarkában. A bontómunkát 2016. július 27–29.

között végeztük el. Összesen 2 régészeti jelenséget tártunk fel 156 m²-en, az egyik egy feltehetően rézkori, a másik egy bronzkori kerek gödör. A bontómunka alatt, az őskori leletanyag miatt Mád-Iskola néven dokumentáltuk a jelenségeket. A feltárás során azonban egyértelművé vált a zömmel bronzkori leletanyag előkerülése miatt a lelőhely elkülönülése a **Mád-Iskola** rézkori (azonosító száma: 35194) és a **Mád-Rákóczi u. 65** újkori (azonosító száma: 38096) lelőhelyektől, ezért kapta a **Mád-Rákóczi u. 69.** nevet.

Munkatársak: Fábíán Sára, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Fekete László, Nagy S. József

Fábíán Sára

Megyaszó határa

őskor, rézkor, bronzkor, késő bronzkor, vaskor, római kor, késő avarkor, Árpád-kor

Megyaszó település külterületén tervezett Harangod-völgyi IV. számú víztározó létesítéséhez készített örökségvédelmi hatástanulmány részeként terepbejárást végeztünk Megyaszó – Harangod patak és Megyaszó – Hadnagysági dűlő területeken. A bejárást a TAKTA-VÍZ Nonprofit Öntözési Kft. megbízásából, 2016. április 28-án végeztük, melynek eredményei a következők:

Megyaszó-Északnyugat 2. (azonosító: 78457): A bronzkori lelőhely Megyaszótól északnyugatra, a községet Szentistvánbaksával összekötő műút északi oldalán, az Isten-hegy nevű domb keleti lejtőjén található. A lelőhelyet Dr. Pusztainé Fischl Klára azonosította 2009-ben. A 2016-ban végzett bejárástunkat közvetlenül a Harangod patak partján, a lelőhely keleti szélé mentén végeztük. Ekkor kevés, igen apró, erősen erodált, nagyrészt meghatározhatatlan korú kerámia-töredékek között csak néhány kora volt megállapítható, ezek közül kettő bronzkori, egy minden bizonnyal rézkori. A felszíni leletek szóródása alapján valószínűleg a lelőhely egészen a patak partjáig húzódik, ezért javaslatot tettünk a lelőhely-poligon módosítására, melynek új kiterjedése nagyjából 550 x 560 méter.

Megyaszó-Hadnagysági-dűlő (azonosító: 92207): A lelőhely, mely e terepbejárást során vált ismertté, Megyaszó északi határában, közvetlenül a Harangod patak keleti partján, a Hadnagysági-dűlő teljes hosszában helyezkedik el. A dűlő északi harmadában a felszíni leletek szóródása intenzív,

míg dél felé haladva némiképp ez mérséklődik. A gyűjtött kerámia-töredékek többsége a késő bronzkori Gáva-kultúrához sorolható, de szórványos rézkori, vaskori, császárkori, késő avar-kori és Árpád-kori kerámia-töredéket, illetve limnokvarcit magkövet és obszidián szilánkot is gyűjtöttünk. A lelőhely kiterjedése nagyjából 950 x 250 méter.

Munkatársak: Fábíán Sára, Nagy Borbála, Kiss Dániel, Gregóczki Gergő

Fábíán Sára

Mezőkövesd-Modine (azonosító: 92301)

római kor, hun kor

A lelőhely a mezőkövesdi MODINE Hungária Kft. épületétől délre elhelyezkedő kis domb északnyugati lábánál található, melyet nyugatról a Kánya-patak határol. A Forster Központ megbízásából a Herman Ottó Múzeum a „Mezőkövesd 0284/11 hrsz. Modine Hungária Kft. üzemépület építése” c. beruházáshoz kapcsolódó Előzetes régészeti dokumentációhoz szükséges próbafeltárást végzett 2016. október 26. és november 8. között. Összesen 11 darab, egyenként 2 méter széles és 50 méter hosszú kutatóárkot nyitottunk a területen, 794 m²-en. A szondaárkok tanúsága szerint a dombot zsombékos, vízjárta terület vette körül, amely emberi megtelepedésre alkalmatlan volt, a régészeti lelőhely ezért a kiemelkedésen található. A területet térségében jelenleg is patakok találhatók (Kánya és Hór).

A próbafeltárás során összesen 16 régészeti jelenséget dokumentáltunk. Ezek közül 9 gödör, 3 cölöphely, 2 körárok részlet és 1 sírhoz tartozó 2 stratigráfiai egység ismert. Korukat tekintve 8 gödör, és a körárok 2 részlete biztosan császárkori, 2 cölöphely és 1 gödör korhatározó leletanyag híján ismeretlen korú, de feltehetően a császárkori településhez köthető, 1 cölöphely ismeretlen korú, a sír pedig hunkori. Viszonylag kevés leletanyag került elő az objektumok betöltéséből. A kerámia anyag között a legjellemzőbb típus a gyorskorongolt, narancsszínű, kékeszürke és sötétszürke, igen jó minőségű, finom anyagú, jól kiégetett fazék-, tál- és hombártöredék. Legtöbbször díszítetlenek, ritkán függőleges irányú, sűrűn elhelyezett kis karcolások illetve egyenes körbefutó vonalak, valamint polírozás díszíti az oldaltöredékeket. Kevés bográcstöredéket is találtunk a darabok között. Néhány durva, rossz minőségű, kézzel formált kerámiadarab is

előkerült. Továbbá egy vaspánt töredéke és viszonylag kevés állatcsont ismert a telep leletei között.

A próbaásatás legjelentősebb objektuma a hun kori sír. Az altalajon kirajzolódó foltok észlelésekor jóval nehezebben volt értelmezhető a jelenségek körvonalai egy erősen kavicsos, szabálytalan alakú folt miatt, melyről ekkor még azt gondoltuk, hogy az altalaj része. Ekkor egy cölöphelyként és egy kerek gödörként dokumentáltuk a két objektumot. A gödör észak–déli irányú metszetre bontása során kiderült, hogy a kavicsos sóderhalom benyúlik csaknem a gödör közepéig. Ezt elbontva a gödör északi szélében egy ovális alakú, szürke színű beásást észleltünk. A gödör metszetalánál vonalát követve ezért tovább bontottunk északi irányban, hogy tisztázódjon a beásás alakja. A jelenség sírgödörnek bizonyult, mely nagyjából észak–déli irányban metszi a gödröt. A sírgödör északi végében egy ép, murgai típusú, fekete színű, fényezett felületű, besimított díszű korszót találtunk. A váz a sírgödör nyugati oldala mentén kialakított fülkében feküdt. A sírgödör és a fülkét a sárga agyagos altalaj alatt elhelyezkedő kavicsrétegbe ásták bele. Ezért alkotta betöltését az erősen kavicsos agyaggal kevert sóder, melynek foltjáról kezdetben azt gondoltuk, hogy természetes eredetű. A fülke rábontása során megsemmisítettük a cölöphelyet. Megfigyeltük, hogy az agygréteg megcsuszamlott, amikor beszakadt a fülke. Elképzelhető, hogy a besüppedő talajban a humusz koncentrációjával jött létre a cölöphelynek gondolt jelenség is, melyből semmilyen leletanyag nem került elő.

A filigrán testalkatú, felnőtt női váz mellett viseleti helyzetben arany ékszereket találtunk: poliéder csüngős, almandin berakásos, sodrott karikájú ép fülbevaló párt, valamint egy 15 db arany és 61 db apró fekete üveg kásagyöngyből fűzött nyakláncot. Az arany gyöngyök amphora alakúak, néhány darabot középen keskeny vonallal díszítettek. További viseleti tárgy a derékon talált két vas övcsat, a lábfejen pedig egy-egy lábbeli csat vas csattesttel és bronz pecekkel. A bal comb mellett, a kézfej közelében egy kisméretű vaskést is a halott mellé helyeztek. A csontok felszedése után találtuk meg a bal kézfejbe simuló kerek bronz tükröt. A leletanyag alapján a sír kora az 5. század közepére helyezhető.

Munkatársak: Fábíán Sára, Horváth Antónia, Kertész Gabriella Nikoletta, Tóth Krisztián, Gál Viktor, Bakos Gábor, Galkó József, Juhász Ádám, Nagy Zoltán, Honti Szabolcs, Nagy S. József

Fábíán Sára

Miskolc-Bartók köz

középkor

Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából a Herman Ottó Múzeum végzett régészeti megfigyelést és régészeti megfigyelés keretén belüli bontómunkát a „Miskolc – Diósgyőr Várkörnyék Bartók köz, közlekedés és közműellátás kivitelezése” projekthez kapcsolódóan.

A beruházással érintett terület nyugati és déli felén végzett régészeti megfigyelés során, az eredeti talajszinttől számított kb. 1 méteres mélységben, észak–déli irányban nagyobb méretű kövek kerültek elő. A jelenség egy falszakasz alapozási maradványának tekinthető, mely a sárga színű, agyagos altalajba mélyed. A nagyobb méretű mészköveket sárgásfehér színű mészhabarccsal fogták össze. A fal alapozásának szélessége 80 cm, álló maradványainak keleti és nyugati oldala mentén 20–20 cm-t mélyültünk le.

A nyugati falszakaszon három helyen korábbi bolygatás nyomait azonosítottuk. Az általunk vizsgált északi végének közelében mintegy 2,40 m hosszan egy korábban itt létesített mészégető gödröt észleltünk. Szélein a falhoz tartozó kövek fehérre égtek, porózusak. Az általunk vizsgált szakasz déli végpontjától számított 10 m-nél egy korábban a területen állt fa gyökérzete rongálta meg a falat. A már említett déli végponttól számított 3,15–5,30 m között a fal kövei hiányoznak, itt csak a sárga színű, agyagos altalaj volt észlelhető.

A déli végponttól számított 6,70 m-nél egy 40 x 40 cm nagyságú, 20 cm mély cölöplyukat észleltünk. A déli végponttól mért 5,90 m-nél a fal struktúrájában váltás észlelhető. A korábbi, nagyméretű köveket szürkés színű, apró kavicsokat sűrűn tartalmazó meszes réteg váltja fel, melyben a mészkövek bedobálva helyezkednek el. Feltételezésünk szerint egy korábbi nyílás elzárását oldották meg ezzel a technikával.

A maradványok a Diósgyőri várhoz tartoznak, külső erődítésrendszerének részét képezhetik. A vizsgált jelenség mind északi, mind déli irányban ismeretlen mértékben tovább folytatódik a jelen beruházással érintett területen kívül is.

Miskolczi Melinda

Miskolc-Diósgyőri vár, kontrafal
(azonosító: 16714)

őskor, Árpád-kor, középkor, kora újkor

2015-ben a diósgyőri vár fejlesztésének tervezett II. üteme kapcsán kapott felkérést a Herman Ottó Múzeum Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatától a várak ellenfalának újabb régészeti kutatására.

A munkát geofizikai vizsgálatokkal kezdtük, melynek során előbb talajradar, majd magnetométeres eszköz használatával kíséreltük meg az egykori fal nyomvonalát meghatározni. A magnetométeres mérés során – melyet hordozható MAGNETO® MXPDA magnetométerrel végeztünk el – a vár és környezetének jelentős újkori használata miatt értékelhető eredményt sem a kontrafalak vélhető nyomvonalán, sem a várakban feltételezett középkori hídszerkezetek esetében nem tudtunk elérni. Részben sikeresebbnek bizonyult a talajradar használata – ehhez MALA típusú (500 MHz frekvenciás antennával rendelkező) és RD1000 típusú (100/250/375 MHz frekvenciás antennákkal rendelkező) műszerek álltak rendelkezésünkre. A meglévő kontrafalak, valamint a korábbi kutatási eredmények alapján feltételezett nyomvonalat figyelembe véve jelöltük ki a mérési területeinket. Az északnyugati, valamint a déli falszakaszok esetében a műszeres mérés nagy pontossággal igazolta a későbbi feltárás során előkerült kontrafal helyzetét. A legnagyobb eltérést a várak délnyugati szegletében tapasztaltuk, ahol a talajradaros méréssel egy közmű nyomvonalát sikerült azonosítani az ellenfal helyett.

A várak keleti oldalán geofizikai méréseket nem tudtunk folytatni. A 2016. évi feltárás előkészítésére ezen a területen a lakók hozzájárulásával minden ingatlanon mikrodomborzati felmérést készítettünk, melynek eredményét 2015-ben ezen a szakaszon egyetlen szelvényben tudtunk vizsgálni. Az északkeleti oldalon, a Bodrogi Zsigmond u. 16. szám alatt nyitott szelvényünkben a ház délnyugati végénél észlelt rézsű rejtette a fal vonalát. Ez a kiemelkedés a keleti oldal kertjeiben terepjelenségként többnyire még érzékelhető. A munka folytatásaként a mikrodomborzati felmérést a várak teljes területére kiterjesztettük.

A délnyugati oldalon megkezdett feltárás nem várt eredményt hozott. Az 1970-es években a szondázó jellegű kutatások befejezését követően a kontrafal vonalának feltételezett szakaszát egy rézsűs földtakaróval érzékeltették. A geofizikai mérések eredményére támaszkodva úgy véltük, hogy a földtakaró rejtje a kontrafal maradványait, így ennek megfelelően jelöltük ki szelvényeinket. A feltárás során bebizonyosodott,

hogy a délnyugati oldalon a helyreállított falszakaszoktól mintegy 2–5 méterrel keletebbre, a jelenlegi várakokban jelentkezett az ellenfal; ezen a szakaszon csupán 30 cm-rel fekszik mélyebben a várak jelenlegi szintjénél. Az 1970-es években, a rézsű kialakításakor a munkagépekkel megsérthették a kontrafal nyugati oldalát; a bedőlt falmagra a kontrafal jelenleg is látható, helyreállított szakaszának végének közelében bukkantunk. Szintén a rézsű kialakításával bolygatták meg a kontrafaltól nyugatra elhelyezkedő, fekete színű, zsíros tapintású, Árpád-kori leletanyagban gazdag réteget, mely vélhetően a Lovász Emese által 2011-ben a vártól nyugatra azonosított településrészlethez köthető. Az északnyugati és a déli oldalon a falak többé-kevésbé a geofizikai kutatás eredményei által kapott vonalon helyezkedtek el.

Az általunk kinyitott kilenc szelvény mindegyikében megtaláltuk az ellenfal maradványát. A várak felé eső belső oldalon erősen lepusztult állapotban jelentkeztek a nagyméretű, forrásvízi mészkőlapokból készült, leszakadt kváderek. A belső oldalon a falsík nem függőleges, hanem rézsűsen a várak irányába nyitott; külső oldalán – melyen kvádereknek nem találtuk nyomát – a falsík minden esetben függőleges volt. A falszakaszok mérhető vastagsága 120–130 cm között változott; a falak külső síkja mentén kialakított alapozási árkukat a délnyugati és az északkeleti oldalon nyitott szelvényekben tudtuk megfogni. Az alapozási árok szélessége 80–90 cm között változott. Az alapozási árok a délnyugati oldalon a már említett, Árpád-kori leletanyagban gazdag réteget vágva az agyagos altalajba mélyült le. Ezen a szakaszon az árok alját nem tudtuk megfogni. Az északkeleti oldalon is egy, a 15. századinál korábbi réteget bolygattak meg az ellenfal építése során. Az itt talált réteg korának tisztázásához további vizsgálatok szükségesek.

A kontrafal pusztulása a 17. század első harmada után következett be. A délnyugati oldalon, a leszakadt kváderek között fémkereső műszer használatával egy 1627-es dénárt találtunk. A falat az általunk vizsgált szakaszokon egységesen 178–180 Btf. magasságra bontották vissza. Az északkeleti, déli és az északnyugati oldalon 135–200 cm vastag, újkori és modern kori feltöltés fedte az ellenfalat.

Munkatársak: Bakos Gábor, Bárdos Nándor, Gál Viktor, Galkó József, Homoki Balázs, Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Kalászi György, Nagy S. József, Nagy Zoltán

2016-ban folytattuk a 2015-ben megkezdett kutatást, mely a diósgyőri vár fejlesztésének tervezett II.

üteméhez kapcsolódik. Ebben az évben, az ott lakók költözését követően, az ellenfal keleti szakaszának feltárására is lehetőségünk nyílt.

A 2016-ban kinyitott 6 szelvényünk mindegyikében azonosítani tudtuk az ellenfalat; így a korábbi adatok és a 2015–2016-ban folytatott feltárások eredményeinek köszönhetően a kontrafal nyomvonala nagy biztonsággal kiserkeszthetővé vált. A várárok felé eső belső oldalon erősen lepusztult állapotban jelentkeztek a nagyméretű, forrásvízi mészkőlapokból készült, leszakadt kváderek. Egyetlen helyen (16/3 szelvény) mesterjegyet is azonosítottunk az egyik kváderen. A belső oldalon – legtöbb szelvényünkben – a falsík nem függőleges, hanem rézsűsen a várárok irányába nyitott; külső oldalán – melyen kvádereknek nem találtuk nyomát – a falsík minden esetben függőleges volt. A falszakaszok mérhető vastagsága 120–160 cm között változott; több esetben észleltük a falak külső síkja mentén kialakított alapozási árkokat is.

A kontrafal vonalának északi felén, a kazamatával párhuzamos szakaszon érdekes jelenségre figyeltünk fel. Az itt található falszakasz belső, vizesárok felé eső oldalán, a kontrafaltól kb. 40 cm távolságban egy újabb kőfal (S63) jelentkezett. Ezt a falat a vizesárok eliszaposodott feltöltésére alapozták, kivitelezése és kőanyaga is eltér a korábban épített kontrafaltól. Nyugati és keleti irányú kiterjedése ismeretlen, kelet felé minden bizonnyal folytatódik; Lovász Emese 2002-ben tárta fel rövid szakaszát. Az S63 építésére vélhetően a 16–17. században került sor, építésének oka talán a várárok ellenfalának 17. századi javításához köthető.

A kontrafal építése minden bizonnyal a külső vár építésével egy időben történt. Az általunk megtalált falszakaszok mindenhol igazodnak a külsővár falának nyomvonalaéhoz, továbbá Árpád-kori kerámiával keltezhető rétegeket vágnak át. A kontrafal alapozásának alját a 16/6. szelvény területén, a 16/6A. és 16/6C. szondákban tudtuk megfogni; a fal az összes szelvényünkben az altalajba mélyed.

2016-ban a kontrafal délkeleti szakaszán megtaláltuk a 18. századi ábrázolásokon feltüntetett, egykori kifolyó helyét is. A középkori vízvezető nyílás a kontrafal szerves részét képezte, szélessége 90 cm, hossza 160 cm. Méretéből adódóan úgy véljük, hogy ez nem lehetett más, mint egy, a várárokhoz tartozó túlfolyó, mely a vizet a vártó irányába vezette el. A kifolyó csekély vízhozama, esetleg eltömődékelődése miatt a 16–17. században a kontrafalt ezen a szakaszon kb. 470 cm szélességben visszabontották, így jött létre a mai térképeken is azonosítható Malom-árok. A kontrafalra merőlegesen két rosszabb minőségű, kevésbé gondos kivitelű

kőfalat emeltek, melyek külső oldalait a két fal közén kialakított árokból kitermelt földdel stabilizálták. Ezeket a falakat – hasonlóan a korábban említett S63-hoz – az eliszaposodott, feltöltődött talajra alapozták, nem pedig az altalajba mélyednek. Sem a középkori túlfolyó, sem a 16–17. században létrehozott Malom-árok alja nem volt kikövezett.

A 17. századi ábrázolásokon feltüntetett, a délnyugati oldalon elhelyezkedő befolyó meglétének tisztázásához további régészeti kutatás szükséges.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Fekete László, Gál Viktor, Honti Szabolcs, Kalászdí György, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Pálfi Tibor, Spóner Péter, Szabó István, Szabó László, Toronya Zsolt, Zölde Krisztián

Miskolczi Melinda

Miskolc-Diósgyőr-Várfürdő **(azonosító: 76609)**

18. század

Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából a Herman Ottó Múzeum végzett régészeti megfigyelés keretében régészeti bontómunkát a „Diósgyőr–Lillafüred komplex kulturális és ökoturisztikai fejlesztése” projekthez kapcsolódóan.

2015 júniusában a tervezett déli lelátótól délre elhelyezkedő, kisebb pálya területén Lovász Emese azonosította régészeti megfigyelés során a falmaradványokat. A Múzeum feladata az előkerült falmaradványok kontúrjainak, irányának és egymáshoz való viszonyuknak meghatározása volt.

A régészeti bontómunka során két különböző épületet tudtunk elkülöníteni. A terület nyugati felén jelentkezett az 1775-ben adatolt épület nyugati szárnya. Ez az épület egészen az 1970-es évekig funkcionált, elbontására ekkor került sor. Ettől az épülettől keletre az 1775-ös felmérésen is ábrázolt, ovális alakú medencétér nyugati részletét tudtuk megfigyelni.

Miskolczi Melinda

Miskolc-Szentlélek, pálos kolostor **(azonosító: 16762)**

Árpád-kor, középkor, kora újkor

A Herman Ottó Múzeum 2015. július 7. – augusztus 7., valamint 2015. október 21–27. között végezte a Miskolc-szentléleki pálos kolostor régészeti feltárását.

A közel egy hónapos feltárás során a kolostor nyugati traktusát, valamint a kerengőfolyosó nyugati oldalának északi és déli részét vizsgáltuk.

A kolostor nyugati oldalán a 2014-ben már vizsgált II. szelvény északi részén található pince feltárását fejeztük be. Továbbá vizsgáltuk a II. szelvényben a 2013-ban és 2014-ben kibontott rétegek kapcsolatát. A 2013–2015 között folytatott feltárások eredményei alapján az alábbi építési periódusok vázolhatók fel az épület ezen részére.

Az első időszakban (14. század első harmada) megépült a vizsgált terület északnyugati részén található pince, melynek déli és keleti határát az S120 fal alkotja, lejárata déli irányból volt. Nyugati és északi irányba a pince kiterjedését nem ismerjük. Ugyanebben az időszakban, de valamivel később hozták létre a terület déli felén – a jelenlegi kerengőfolyosó délnyugati részén – az S177 falat. Ez egy észak–déli irányú fal, mely déli végpontjánál kelet felé fordul. Az általa bezárt helyiség kiterjedése ismeretlen, a keleti irányú fal feltételezhetően a jelenlegi kerengőudvar területén tovább folytatódik.

A második periódusban (14. század közepe–15. század eleje) a pincét elkezdték feltölteni, majd a nyugati traktus lezárásaként létrehozták az S88 és az S6 falakat. Ebben az időszakban még állhattak az S120 és S177 falak is.

A harmadik építési periódusban (15. század közepe–második fele) a templom kiépítésével párhuzamosan létrehozták a masszív S10 és S22 falakat. Ebben az időszakban bontották vissza az S120 fal nyugat–keleti irányú szakaszát és töltötték fel teljesen a pincét. Az észak–déli irányú falszakasz megszüntetésére vonatkozóan nincsenek biztos információink. Vélhetően ekkor még állt az S177 fal is, de érintkező felületek hiányában ezt is csak logikai úton tudjuk igazolni. Szintén ebben az időszakban bontották vissza a délnyugati oldalon található S88-as falat, amivel egy nyílást hoztak létre az S6 falban nyugat felé. Az ehhez a bejárat-hoz tartozó küszöbgerendát 2013-ban tártuk fel.

A negyedik építési periódusban (15. század vége–16. század első harmada) bontották vissza az S10 és az S177 falakat. Ezzel a munkával, vélhetően párhuzamosan, alakították ki az S2 falat, mely jelenleg is az épületszárny keleti fala. Bizonytalan ideig az S2 és a nyugati zárófalként funkcionáló S6 álltak együtt. Majd ezt követően, még az S6 életében megtoldták nyugati irányban, közel egy méterrel a kolostort. Az így nyert terület nyugati lezárására hozták létre az S8 falat, melyet a templom északnyugati pilléréig vezettek el. Hamarosan visszabontották az S6 falat,

melynek törmelékét a visszabontott S6 és a felépített S8 közé töltötték be. Ezt követően egy egységes szintet alakítottak ki. A keleti oldalon ezt a 260 cm széles téglapadlós folyosó (S3) fedte, a nyugati oldalon pedig agyagpadlós (S5) helyiség jött így létre.

A kerengőfolyosó nyugati oldalának további kutatása végett a VII. szelvényt a folyosó déli részén nyitottuk ki. Déli részén az S3-hoz hasonlító téglapadlót (S165) azonosítottuk, mely a kerengőudvar falának (S15) vonalában véget ér. Feltételezésünk szerint a kerengőfolyosó déli szakaszát – a kolostor nyugati és déli egységében megfigyeltekhez hasonlóan – téglapadlóval burkolták. Ennek igazolását a további feltárások fogják eldönteni.

Szintén a VII. szelvényben kerültek elő a 2015-ben feltárt sírok is. Ezek közül kettő bolygatott temetkezésnek bizonyult, három váz pedig bolygatatlan helyzetben feküdt. A 2014-ben feltárt temetkezésekhez hasonlóan ezek a maradványok is a 15. század végé–16. század elejére keltezhetőek.

A VIII. szelvényt a kerengőfolyosó északi felén nyitottuk ki. Az S2 fallal párhuzamosan, annak keleti oldalán az egész szelvény hosszán azonosítottuk az S120 falat. Ettől a faltól keletre a középkori rétegeket vágta egy nagyméretű, újkori szemétben gazdag beásás. A szelvény keleti felén, a kerengőfolyosó falának (S15) nyugati oldala mellett került elő egy, az altalajba mélyedő gödör. Betöltésében leletanyag nem volt, mindazonáltal a jelenleg is látható S15 építése előtt kellett létrejönnie; S15-öt erre a már visszatöltött/visszatöltődött gödörre alapozták rá.

A 2012-től folyó régészeti kutatás során feltűnő volt, hogy az egyes periódusok szintjei milyen vékonyak és – az utolsó periódushoz tartozók kivételével – lelet is milyen kevés van belőlük. A korábbi korszakok szintjei vélhetően az eredeti járószinteknek csak maradványai lehetnek. Az egyes építkezések során minden bizonnyal ezeket elplanírozták, bolygatták, ennek eredményeképpen csak az aljuk maradt meg. A kutatás anyagi forrását a 2014–2015. évre elnyert NKA pályázat biztosította.

Munkatársak: Bakos Gábor, Gál Viktor, Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Toronya Zsolt

Szőrényi Gábor András, Miskolczi Melinda

Miskolc-Szirma határa

újkőkör, vaskor, római császárkör, késő középkor

2015 márciusában Miskolc város területi rendezési tervéhez végzett terepbejárás során bejártuk a Miskolc-Szirmától K-re, a Tiszai pályaudvartól D-re, a Miskolcra bevezető M3-astól Ny-ra eső összesen 405 ha-os területet. A terepbejárásra 2015. február 27. és március 5. között került sor, amelyet később műszeres geofizikai felmérés is kiegészített, ezek során a következő lelőhelyeket azonosítottuk:

Miskolc-Szirma Berek-kert 1. lelőhely (azonosító: 90659): Miskolc-Szirmától közvetlenül K-re egy csatorna bal partján található, szórványos felszíni őskori leleteket koncentrációja. A geofizikai felmérés alapján közepesen intenzív őskori lelőhely.

Miskolc-Szirma Berek-kert 2. lelőhely (azonosító: 90661): Miskolc-Szirmától közvetlenül K-re egy csatorna bal partján, a Berek-kert 1. lelőhelytől D-re található, szórványos felszíni őskori leletek koncentrációja. A geofizikai felmérés alapján két, közepesen intenzív objektum sűrűsödésű telep.

Miskolc-Szirma Szirmai-oldal (azonosító: 90657): A lelőhely Miskolc, Martin-kertvárostól K-re, a Tiszai pályaudvarra tartó vasúttól Ny-ra, közvetlenül az út mellett található. A felszíni szórványos késő középkori leletanyag mellett elvégzett geofizikai felmérést a közelben futó gázvezeték árnyékolta, így további adattal nem rendelkezünk a lelőhely intenzitásáról.

Miskolc-Szirma Nagy-pást (azonosító: 90655): A lelőhely Miskolc, Martin-kertvárostól ÉK-re, a Tiszai pályaudvartól DK-re található. A felszíni szórványos késő középkori leletanyag ellenére a geofizikai felmérés szerint közepesen intenzív a lelőhely.

Miskolc-Szirma Új-kert 2. lelőhely (azonosító: 90663): A lelőhely Miskolc-Szirmától közvetlenül K-re, a Szirmáról kivezető úttól É-ra, egy csatorna bal partján emelkedő magaslaton található. A felszínen közepesen intenzív vaskori és római császárkori leletanyagot gyűjtöttünk. A geofizikai felmérés közepesen intenzív objektum sűrűsödést mutatott ki.

Miskolc-Szirma Új-osztás 5. lelőhely (azonosító: 90665): A lelőhely Miskolc-Szirmától ÉK-re, a szennyvízteleptől DNy-ra, egy mesterséges tótól D-re

található. A felszínről közepesen intenzív római császárkori leletanyagot gyűjtöttünk. A geofizikai felmérés közepesen intenzív objektum sűrűsödést mutatott ki.

Munkatársak: Csengeri Piroska, Fekete László, Gál Viktor, Honti Szabolcs, Horváth Antónia, Juhász Ádám, Király Ágnes, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Szörényi Gábor András, Toronya Zsolt, Tóth Krisztián.

Fekete László

Muhi-kavicsbánya (azonosító: 16174)

római kor, Árpád kor, középkor, koraújkör

2016 februárjában Örökségvédelmi Hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan Muhi-kavicsbánya lelőhely nyugati részén terepbejárást, fémkereső műszeres kutatást és geofizikai felmérést végeztünk.

Az ősszel betakarított kukoricát egyszer betárcsázták, illetve a talaj még fagyos volt, mikor elkezdtük a felszíni vizsgálatot, melynek összességében rossz látási viszonyokat teremtettek a learatott kukorica 25–30 centiméter magas, helyenként fekvő, helyenként még álló szármaradványai. A sóderos altalajból a humuszba került kavicsok ugyancsak nehezítették a régészeti leletek észrevételét. Kerámiákat (római és Árpád kori) főleg a terület északi szélén találtunk, ami abból is adódhatott, hogy itt a humusz is világosabb volt, kevésbé zavart a kukorica és nem volt a talaj már fagyott. Mire a terület északnyugati részére értünk, már mindenütt felolvadt a talaj. Részben ezzel magyarázható, hogy itt néhány recens kerámiát találtunk. Az előkerült kerámia szóródásának sajátossága, hogy a kutatott területen kis, jól elkülöníthető területegységeken sűrűsödést mutatnak.

A fémkereső műszeres kutatást Bakos Gábor végezte, a lelőhelyen a recens fém és egyéb háztartási hulladékok kívül középkori és kora újkori fémleletek kerültek elő. A geofizikai mérést jó feltételek mellett, kevés zavaró tényezővel sikerült elvégezni, melynek eredményeként jó minőségű mérési állományokat és jól értelmezhető kutatási anyagot lehetett előállítani. A mágneses felmérés számos kisebb dipólusos hatót mutatott ki, melyek eredete valószínűleg nem régészeti korok tevékenységeihez köthető. A vizsgált területen mágneses módszerrel régészeti objektum nem volt kimutatható.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Homoki Balázs, Bakos Gábor

Tóth Krisztián

Nyékládháza határa

neolitikum, rézkor, honfoglalás kor, középkor

A miskolci Herman Ottó Múzeum Nyékládháza Város Önkormányzatának megbízásából 2016 februárjában elkészítette a Nyékládháza város településrendezési tervének módosításához kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészét. A település északi és déli határában kijelölt területek régészeti terepbejárására 2016. február 8-án került sor.

Nyékládháza-Hegymelléki-dűlő észak (azonosító: 91381): Nyékládháza várostól közvetlenül délre, a 3. sz. főúttól keletre található, melyet jelenleg kertes mezőgazdasági területként hasznosítanak. A terület szemlére alkalmas, nyugati részein szórványos neolitikus leleteket, obszidián lamella-magköveket, kőszközöket és kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. A lelőhely kiterjedésének pontosítása érdekében bejártuk a 3. területtől délre található szántót is, ahol már nagyobb mennyiségű régészeti leletanyagot: a nyugati részen ugyancsak neolitikus leletanyagot, a keleti részekben pedig néhány 9–10. századi kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

Nyékládháza-Hármas-batár-dűlő dél (azonosító: 91379): Nyékládháza északi határában, a 3. sz. főúttól keletre található jelenleg mezőgazdasági művelés alatt álló terület. A terület földrajzi adottságait figyelembe véve nem csak a Nyékládháza közigazgatási határán belüli, de már a Mályihoz tartozó részeket is bejártuk. A vizsgált területen szórványos neolitikus és középkori leleteket gyűjtöttünk.

Nyékládháza-Alsó-barkás (azonosító: 91377): Nyékládháza északi határában, a 3. sz. főút nyugati oldalán található, jelenleg kisparcellás szántóföldi művelés alatt áll (ennek megfelelően a terület fedettsége mozaikos). A terület középső részén a frissen szántott parcellákon rézkori leleteket gyűjtöttünk, néhány helyen tenyérnyi paticsrögök utaltak esetleges szétszántott, tapasztott falú épületekre.

Munkatársak: Bakos Gábor, Fekete László, Galkó József, Gregóczy Gergő, Honti Szabolcs, Király Ágnes, Simon József, Nagy Borbála, Nagy Zoltán.

Király Ágnes

Háromhuta (óhuta) pálos kolostor (azonosító: 93775)

középkor

Háromhuta Község Önkormányzatának megkezdésére a Herman Ottó Múzeum régészeti tervátatást végzett 2016. július 18–26. között Háromhuta, Óhuta elnevezésű településrészének pálos kolostorában, a Barátok-dűlő nevezetű területen. (A lelőhely, noha ismert volt a pálosokról szóló szakirodalomban, ahol régégi kolostorként is említik, nem szerepelt a regisztrált közhiteles lelőhelyállományban.)

A feltárások a kolostor déli oldalát lezáró, középkori források szerint Szent Fülöp és Szent Jakab titulusú, kicsiny templomát érintették. Célja az alaprajz felderítése és az egykori, legutolsó járószint meghatározása volt.

Az ásatást megelőzően a Múzeum 2016. június 22-én elkészítette a feltételezett templom területének mikrodomborzati felmérését. A helyszínen ma is a környező területekből 1–2 méterrel kiemelkednek az egykori épület romjai, melyek növényzettel benőtt, omladékos földtöltésként észlelhetők. Az omladékban rövid szakaszon falsík volt látható, mely előzetes sejtéseink szerint a templom szentélyének egy kicsiny részlete lehetett, ezen kívül a feltételezett falak nyomvonalában habarcsos foltok helyezkedtek el.

A feltáráson a templomot fedő omladékot kívántuk átvágni a legfelső, legutolsó járószintig, kutatóárkos módszerrel, ám a nagyon köves omlásréteg ezt nem tette lehetővé. Így végül kisebb-nagyobb szelvényekben távolítottuk el a vékony erdei humuszt és alóla a habarcsos, köves omladékot.

Ebből az omladékból egy összeomlott, de szerkezetében szinte teljesen kiserkeszthető gótikus templom falazata került napvilágra. A nyolcszög három oldalával záródó szentély faloszlopai és az omladékban talált zárókő alapján megrajzolható az apszis egykori hálóboltozata. A szentély délkeleti oldalán nyíló fülke fölött egy ablak rekonstruálható. Az omladékban fellelt apró, sárgásfehér alapon vörös, barna és fekete festésű vakolatdarabok utalnak arra, hogy a falak és a boltozat is ki lehetett festve. A szentélyt boltozott diadalív rekesztette le a hajótól, ennek járószintje néhány lépcsőfokkal alacsonyabban lehetett az apszisétól.

A templomban több oltár is lehetett. A főoltár alapozása a keleti zárófal előtt helyezkedik el, míg egy további oltáralapozás az északi diadalív pillér előterében került felszínre. Az omladékban gyűjtött számtalan apró zsindeleszög alapján joggal feltételezhető, hogy a templomot fa zsindeletető fedte.

A feltárásokkal elsősorban a szentély alaprajzát sikerült hitelesítenünk. Ezen kívül kisebb szelvény-nyel vizsgáltuk a templom és a kolostornégyszög közti nyílás helyét a templomhajó északi falszakaszán. Ezt meg is találtunk, bár itt a terepen is látható mélyedés is utalt már előzetesen arra, hogy e részt korábban megbolygatták.

További három szelvényt nyitottunk a templom külső oldalának vizsgálatára, amelyekkel a hajó északnyugati és délnyugati külső sarkát, továbbá a szentély északkeleti külső oldalát kutattuk. Mindenhol a vékony humusz alatt egységes köves omladékot távolítottunk el.

A feltárások során valamennyi szelvényben, az omladékrétegben egy mesterségesen kijelölt szintig mélyedtünk le. Három (1–1 négyzetméternyi) helyen vágtuk át teljes mélységben ezen omladékot, így a főoltár és a délkeleti oldali ülőfülkés ablak közti részen; a templomhajó és a kolostor közti átjáróban; valamint a szentély falának külső oldalát vizsgáló szelvényben. Az omladékréteg alatti utolsó járószint mindhárom helyen keményre taposott vörösesbarna agyag volt, melynek a teteje faszémszemcsékkel erősen szennyezett volt. Ezen réteg vizsgálatát már nem folytattuk. Az omladékban talált kis mennyiségű kerámia leletanyag döntő többségében 16. századra keltezhető mázatlan házikerámia. A rövid ásatást követően a feltárt falakat geotextiliával és vékony földréteggel visszatarva téliesítettük.

Munkatársak: Szörényi Gábor András, Gál Viktor, Galkó József, Kacsándi Tamás, Nagy Zoltán

Szörényi Gábor András

Onga-Turul Emlékműtől Északra (azonosító: 92215)

kora újkor

A „Magyar Telekom Nyrt. Onga 1 T-Mobile állomás optikai kábeles elérés építése” beruházás kapcsán a miskolci Herman Ottó Múzeum 2015. szeptember 14. – október 6. között régészeti megfigyelést és annak keretén belül bontómunkát végzett Onga 1301 hrsz.-ú területen. A régészeti megfigyelés az 1301 hrsz.-ú ingatlantól az antennatoronyig tartott. Az optikai kábelárok 30 cm széles és 50 cm mély volt, kezdetben egynemű, humuszos betöltéssel, melyben régészeti jelenséget, leletanyagot nem találtunk.

Az árok mellett kiásott aknában, melyet az optikai kötésvédő betonszekerénynek ástak, nagy mennyiségű

embercsontot találtunk. A négyzet alakú akna ÉK-i sarkában, 30 cm mélységben kerültek elő a csontok. Erre kelet felé rábontva kezdtük meg a tömegsír feltárását. A felső rétegekben semmilyen anatómiai sortrendet nem lehetett felfedezni, szórt csontoknak tűntek, melyek a humuszból különböző mélységben kerültek elő. A beruházási szélességhez képest csak keletre, nyugatra és délre tudtunk rábontani a csonthalomra, mivel a szelvényünk falát az északi oldalon egy magassági pont határolta be. Az így kialakított kutatási felületünkben látszott, hogy a csontok félkör alakban helyezkednek el.

A feltárás módszere az volt, hogy felülről haladva, rétegenként próbáltuk elkülöníteni az egymáshoz tartozó vázrészleteket, az anatómiai kapcsolatokat vizsgálva, melyeket rajzi és fotós dokumentáció után lebontottunk, rábontva a következő rétegre. Ilyen módon 10–12 rétegben lehetett felszedni a csontokat. A csonthalmaz kupacolta volt, tehát a közepén vastagabb volt a csontréteg, mint a szélein. A csonthalmaz átmérője megközelítőleg 4,8 m volt, míg a legnagyobb magassága 60 cm. Szelvényünk alja a mai járószinttől 1,4 m mélyen volt. A csontok közül kezdetben csak pár darab bőr cipőtalp és sarok került elő, minimális mennyiségű újkori kerámiával vegyesen. Műszeres leletfelderítéssel (fémdektorrall) muskétagyolyók is kerültek elő a tömegsír földjéből. Lentebb haladva megszaporodtak a lábbeli maradványok, néhány textil maradvánnyal kiegészülve, valamint a kupac alján több esetben is hajmaradványok voltak a koponyákon. A legalsó rétegekben valószínűleg a szerves anyagok lesüllyedése során több muskétagyolyó is előkerült. A csontok között több helyen meszes rétegeket tudtunk megfigyelni, melynek hatását a csontok állapota is tükrözte. Teljesen ép, anatómiai rendben lévő vázat nem sikerült megfigyelni. A csontok alatti réteg vöröses barnás volt, a szerves anyagok miatt.

A tömegsír korát kezdetben az I. vagy II. világháború korára tettük, mivel a humuszosítás során töltényhüvely került elő. A Hadisírgondozó Hivatal munkatársai ezért meg is tekintették a leleteket. Azonban a muskétagyolyók és csizmatalpak előkerülése után már korábbi időszakra kelteztük a sírokat. A perdöntő leletet a csonthalmaz alján találtuk, egy Bethlen Gábor által veretett 1626-os denár formájában.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a régészeti megfigyelés során előkerült és feltárt tömegsír részlet elképzelhető, hogy a IV. szikszói csatában elesettek maradványait tartalmazza. Ezt a csatát Thököly Imre nyerte meg 1679. november 3-án a császári seregekkel szemben. A csata után rögtön összeszedték

a halottakat a források szerint és szekereken felvitték a szikszói hegyre, a megyehatár és a Kassára vezető út metszésében lévő helyre, mintegy mementóul. Maga a temetés „magyar módra” történt, tehát gúlába rakták a testeket és vesszőfonattal körbefonták, hogy a kóborló állatok ne cincálhassák szét őket.

Munkatársak: Fábíán Sára, Gál Viktor, Horváth Antónia

Horváth Antónia

Onga-Halmok (azonosító: 16460)

ismeretlen kor

Onga település Északkelet-Magyarországon, a Sajó és a Hernád folyóktól 4–5 km-re, azok között, Miskolc várostól 6 km-re keletre helyezkedik el. A Zsolcai-halmok nevű régészeti lelőhely Ongától nyugatra 1 km-re, a két folyó közötti terasz nyugati szélén található. Mindkét halom a környezetéből mintegy 5–5,5 méterrel emelkedik ki markáns tájképi elemként.

A halmok teteje beásásokkal erősen bolygatott. A halmok körül jól megfigyelhetők a szántásban az őket körülvevő árkok. Impozáns méretük ellenére a szakirodalom keveset foglalkozott velük. Régészeti szempontból a legizgalmasabb eredményeket a geomágneses mérés hozta, melyet Pethe Mihály geofizikus végzett el. A felmérést GSM-19 típusú Overhauser magnetométerrel eszközölték. Kiderült, hogy az északi halomtól keletre és északra feltehetően árokkeretes sírok találhatóak, azonban a felmérés nyugati szélén is jelentkezett egy anomália, melyet szintén temetkezésként interpretálhatunk. A sírok jól láthatóan három csoportban helyezkednek el, bejáratuk délen található, ahogy a nagy északi halom körárkának bejárata is. A keleti csoportban viszonylag kisebb, 9–10 méter átmérőjű árokkeretes sírok sűrűn helyezkednek el. Ezzel ellentétben az északi csoportban a sírok szellősebben találhatóak és több esetben megfigyelhető a dupla árokkeret. Az északi nagy halomtól nyugatra található sír a legnagyobb, kerítőárkának átmérője több, mint 20 méter. Kifejezetten régészeti szempontú vizsgálata még nem történt meg a halmoknak.

A mágneses felmérést a halmoktól északra található földút mentén, illetve attól északra végeztük egy hektáros területen, mivel a vegetáció csak ennek a területnek a felmérését tette lehetővé, ugyanis a halmokat

kukorica vette körül. A felmérést a Sensys cég által gyártott MAGNETO® DLM műszerrel végeztük.

2015. augusztus 10. és 18. között végeztük az ásást az északi halomtól északra, a geomágneses felmérés alá vetett terület délnyugati részén. A felmért terület nyugati részén jelentkeztek a temetkezésekhez köthető anomáliák, melyeknek pontosan ismertük elhelyezkedésüket. A legészakibb és legkisebb, 9 méter átmérőjű körárkot választottuk ki a feltárássra. Egy 10 méter hosszú és 1 m széles kutatószelvényt (I. szelvény) jelöltünk ki úgy, hogy a körárok északi és déli részét, illetve a központi anomáliát is átmetesszük. 35 cm mélyen sikerült az altalajt regisztrálnunk, amiben már kibontakozott a körárok (S2) szürkésbarna foltja a szelvény északi és déli végében, illetve egy szürkésbarna folt (S3) a szelvény középső részén. A humuszból több recens kerámiatöredék került elő, viszont a körárok déli részénél néhány fekete, őskori kermiatöredék is napvilágot látott. A körárok bontása során, annak déli részéből további fekete kerámiatöredékek kerültek elő, azonban ezek rendszerességet nem mutattak, a betöltésben voltak. Az északi részén egy őskori mellett egy vörös korongolt töredék is napvilágot látott, illetve az árok rész alján kalcinálódott csontok kerültek elő. Az árok fala és alja meredeken ívelt, szélessége 100–110 cm, mélysége 70 cm volt a humusz tetejétől.

Az S3-as középső folt bontása során szintén kalcinálódott csonttöredékeket találtunk. Mélysége mindössze 10 cm volt a megtisztított felszíntől, ahol a bontás során a sárga, vályogos altalajba ütköztünk. Oldala rézsűs, alja az I. szelvényben egyenes. Mivel a középső folt (S3) egyértelműen kilógott a szelvényből, ezért attól nyugatra egy 2 x 2,5 méteres második szelvényt is nyitottunk (II. szelvény). Ebben szintén sikerült regisztrálnunk az S3 foltját és dokumentálnunk ortofotók segítségével. A bontása során itt sem mélyült jobban, csak az északi részén, ahol egy kissé eltért a betöltése. Az alját a humusz tetejétől 80 cm mélyen dokumentáltuk. Sajnos csak néhány kalcinálódott csont került elő belőle. Az ásás során fémdetektoros kutatást is végeztünk a szelvényekben és a geomágneses mérésnek alávetett területen, azonban csak recens fémhulladék került elő. Sajnos e rövid ásással nem sikerült egyértelműen igazolnunk, hogy a körárok valóban egy temetkezéshez tartozhatott, de korát illetően is kétségek maradtak.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Király Ágnes, Bakos Gábor, Juhász Ádám, Simon József, Szabó Ádám, Mohácsi Bori, Lisztes Ádám

Tóth Krisztián

Ónod-Mocsárhíd (azonosító: 91411)

kora újkor

Csizmadia László és Török János ónodi lakosok bejelentésére a Herman Ottó Múzeum 2015. szeptember 8-án régészeti megfigyelést végzett Ónod délkeleti részén. A 2011-ben folytatott árvízvédelmi munkálatok során anyagnyerőként használt területen keletkezett bányató alacsony vízszintjének köszönhetően négy sorban cölöpök jelentkeztek. A maradványok többsége zömmel a víz szintje alatt található, a megmaradt szerkezeti elemek jó állapotúnak mondhatóak. A bányató az eredeti, 2011-es földrajzi adottságokhoz képest mintegy 1,5 méterrel mélyebben helyezkedik el; korábban a híd meglétére semmilyen terepjelenség nem utalt.

A cölöpök többnyire nem vízszintes vagy függőleges állásban jelentkeztek. Az előkerült 36 cölöp átmérője 14–34 cm között változik, átlagosan 20 cm a legnagyobb átmérő. A maradványok egy részénél bárdolás nyomát figyeltük meg. A cölöpök egy 12 m hosszán azonosított, jelenleg 8,4 m széles híd szerkezetéhez tartoznak. Az előkerült maradványok alapján a híd ÉÉNy–DDK-i irányú, vélhetően az ónodi várból – vagy annak környékéről – szolgálhatott útként a Sajótól nyugatra kialakult mocsaras területen keresztül déli irányba. Ennek a feltételezett útnak, vagy hídnek nyomát az I. katonai felmérésen azonosítottuk. A most megtalált cölöpszerkezet jelentené ez esetben egy, a Sajó nyugati oldalán fekvő, déli irányba tartó út északi végpontját. A híd maradványa feltételezésünk szerint a kora újkorra keltezhető. Az egykori mocsárhíd közeli párhuzamául a Körömnél található, hasonló, ám újkori híd maradványai szolgálnak.

Miskolczi Melinda, Szörényi Gábor András

Sajószentpéter határa

újkor, bronzkor, népvándorlás kor, késő avar kor, Árpád-kor, középkor

Sajószentpéter város településrendezési tervének módosításához készített örökségvédelmi hatástanulmány részeként terepbejárást végeztünk Sajószentpéter-Kápolnai út alja, Sajószentpéter-Cserje-alj és Sajószentpéter-Darvas-alj területeken. A bejárást Sajószentpéter Városi Önkormányzat megbízásából, 2016. május 12-én, illetve 2016. szeptember 7-én végeztük, melynek eredményei a következők:

Sajószentpéter-Kápolnai út alja (azonosító: 61986): A lelőhely a város délnyugati szélén, a Sajókápolnába vezető út déli oldalán húzódó szántón található. A lelőhely Csengeri Piroska 2008-ban végzett terepbejárásán vált ismertté. A 2016. május 12-ei szemle során talált leletek alapján a lelőhely-poligon déli és keleti irányban kibővíthetővé vált. A lelőhely új kiterjedése nagyjából 540 x 500 méter. A felszíni leletszóródás alapján a közepes intenzitású lelőhely zömmel Árpád-kori és késő középkori, de szórványosan őskori és késő avarkori kerámiát is gyűjtöttünk a területén.

Sajószentpéter-Cserje-alj (azonosító: 75131): A lelőhely a város nyugati szélén, az Alacska patak déli partján az Erzsébet telep és a Toboz utca között húzódó szántón helyezkedik el. Szörényi Gábor András 2009. évi terepbejárása nyomán vált ismertté a lelőhely. A 2016. szeptember 7-ei bejárás során gyűjtött felszíni leletek alapján kismértékben módosult a lelőhely kiterjedése, ezáltal nagyjából 140 x 170 méterre növekedett a lelőhely-poligon. A lelőhely alacsony intenzitású, kora az újkorkorra, bronzkorra és népvándorlás korára tehető.

Sajószentpéter-26-os út I. (azonosító: 55048): A lelőhely a város keleti szélén, a 26. sz. főút nyugati oldalán álló szántón található, a domb tetején. Szintén Csengeri Piroska 2008-ban végzett terepbejárásán vált ismertté. A 2016. szeptember 7-ei bejárás eredményeképpen javaslatot tettünk a lelőhely, és a szomszédos Sajószentpéter-Vasúti őrház lelőhely összevonását illetően, mivel a felszíni leletek egyenletes és intenzív szóródása alapján valószínűleg egy nagy kiterjedésű, intenzív lelőhelyet alkotnak. A Sajószentpéter-Vasúti őrház néven egyesített lelőhely-poligon kiterjedése nagyjából 900 x 400 méter. A lelőhely magas intenzitású, az előkerült leletek alapján főként újkori, bronzkori és császárkori, de szórványos Árpád-kori és késő középkori kerámiatöredékeket is gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fábíán Sára, Nagy Borbála, Gregóczki Gergő, Simon József, Homoki Balázs, Nagy S. József, Bárdos Nándor, Galkó József

Fábíán Sára

Sárospatak-Szent Erzsébet út 7.
(azonosító: 92209)

török kor

Sárospatak Szent Erzsébet út 7. szám alatti, már meglévő épület rendházra történő átalakítása kapcsán régészeti megfigyelést és teljes felületű feltárást végeztünk 2015. augusztus 13. és november 26. között. A megfigyelésre és feltárára a védett műemléki környezet miatt volt szükség, mivel az ingatlan a Vár területén helyezkedik el.

A régészeti megfigyelés az álló épület pincéjében végeztük, ahol megállapítottuk, hogy az épület 60 cm széles alapozása vegyes kőből és kevés téglából rakott, néhol betonba, néhol habarcsba ágyazva, mind a három pincerész esetében. Ezek a falak nem régészeti korúak, így vésésük, kiszedésük örökségvédelmi akadályba nem ütközött.

A tervezett liftakna területén nyitottunk egy 6 x 6 m-es szelvényt, melyben a középvonalak mentén hagytunk tanúfalakat. A négy szelvény közül a DNy-i negyed kivételével kézi erővel lemélyültünk 1,6–1,8 méterig. A rétegsorokat ebben a három szelvényben biztosan tudtuk tisztázni, így a 4. szelvényünket már nem tartottuk fontosnak kiásni. A meglévő épület K-i oldala mentén egy tornác volt, melyet a beruházó elbontott. Ennek sávalapozását megtaláltuk (S3) egy 40 cm széles rakott téglakő vegyes falazat formájában. A tornác elbontásával előtűntek a ház keleti oldalán lévő pinceablakok, és a lejárát, melyek elfalazásra kerültek, valószínűleg a tornác építésekor. A telken álló ház kertjét többször átforgathatták, mivel középkori leletanyag keveredik legújabb kori szeméttel. A feltöltődési rétegek lejtének Ny felé, tehát a ház fala felé. A betöltődés több fázisban történt, számos homokos, humuszos, köves sóderes, agyagos, szemetes réteget értünk el. A bontást nehezítette, hogy a feltöltött rétegek erősen tömörödtek, vizesek, kövesek voltak.

Leletanyagként több, új és legújabb kori cserépkályha kidobott töredékei kerültek elő, közepes mennyiségű Árpád-kori kerámiatöredék, valamint számos állatcsont, üveg és legújabb kori szemét társaságában. Eredeti, bolygatatlan régészeti korú réteget nem találtunk.

Az ásátás során megállapítottuk, hogy a liftakna az egykori várárok területén helyezkedhet el. Ez a várárok a legújabb korig nyitva állt, ez után töltődött fel folyamatosan. Rekonstruált részlete látható a Szent Erzsébet út 7–8. szám északi oldalán. Eredeti szélessége kb. 15 m lehetett, mélysége pedig 6 m. A várfal a vizsgált ingatlan déli kerítésének vonalában futott.

Mivel a szelvényünk 13,5 méterre volt a kerítéstől, így felmerült, hogy nem közvetlenül a várfaltól indult az árok széle, mivel így az árok oldalfalának íves betöltődésének látszódnia kellett volna metszetalunkban. A liftakna legmélyebb pontja a mai járószinttől 2,8 m mélységben van, a legújabb kori bolygatás még eddig a mélységig is jól látható. Tehát a várárok széleit és alját sem sikerült megtalálnunk a beruházás mélységében és kiterjedésében.

Munkatársak: Horváth Antónia, Galkó József

Horváth Antónia

Sátoraljajhely-Ortói dűlő
(azonosító: 88875)

újkőkör, késő népvándorlaskör, kora Árpád-kör

A lelőhely Sátoraljajhelytől délkeletre, az Új Erő Tsz. kelet–nyugati irányú bekötő földútjától délre, az Epres-kert és az Ortói-dűlő között található. A „Ronyvazugi, Bodrog jobb parti árvízvédelmi rendszer fejlesztése” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság megbízásából 2014. augusztus 8-án. Ennek során az 1500 x 35 méter széles lehumuszolt nyomvonalon 2 régészeti jelenséget észleltünk. A bontómunkát 2014. augusztus 14–26. között elvégeztük. Ennek során 19 régészeti jelenséget tártunk fel, melyek között 5 épület, 5 gödör, 5 kőpakolás vagy omladék, 2 cölöphely és 1 kemence található. A kivitelezést a következő évben is folytatták a lelőhely területén így 2015. augusztus 3-án ismét régészeti megfigyelést végeztünk. A 200 x 20 méter kiterjedésű területen ekkor 7 régészeti jelenséget észleltünk. A bontómunkát 2014. augusztus 4–10. között végeztük el. Ekkor 4 további gödröt, 1 épületet, benne 1 kőkemencét és 1 cölöphelyet tártunk fel. A jelenségek egy összefüggő, zömmel 8–11. századra keltezhető lelőhelyet alkotnak, melyek között néhány objektum feltehetően az újkőkorra datálható. A két szakaszban végzett ásátás összesen 2891 m² kiterjedésű volt, mely során az összes régészeti jelenséget teljes egészében fel tudtuk tární.

Munkatársak: Király Ágnes, Fábrián Sára, Fekete László, Galkó József, Simon József, Gregóczy Gergő, Honti Szabolcs, Nagy Zoltán, Gyárfási József, Juhász Ádám, Hajdú István, Nagy S. József, Toronya Zsolt

Fábrián Sára

Szakáld-Testhalom
(azonosító: 62732)

neolitikum, rézkor, bronzkor, hatvani és füzesabonyi kultúra

2016 szeptemberében Szakáldtól 2,3 km-re DK-re, a Kerengő lefűződött medrének K-i partján a bronzkori település magterületén és tőle ÉK-re illetve DNy-ra 10 hektár felületen geofizikai felmérést végeztünk a BORBAS projekt keretében. A geofizikai felmérés kiterjedt a 62738 Szakáld-Kerengő nevű lelőhelyre is. A bronzkori tell település (azonosító: 62732) közvetlen környezetében levő anomáliák egy kiterjedt külső telep meglétét igazolják. A központi területet övező árkon kívül a felmérés teljes területén gödrökként azonosítható anomáliák láthatók. A települést csak északról sikerült lehatárolni. A felmért terület déli felén látható árok részlet kora bizonytalan, korábban itt gyűjtött leletanyag alapján más korszakok jelenlétével is lehet a területen számolni.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Kertész Gabriella Nikoletta, Bakos Gábor, miskolci és a kölni egyetem régészhallgatói

P. Fischl Klára

Szászfá-Nagy-rét
(azonosító: 89129)

neolitikum

A lelőhely Szászfá nyugati külterületén, a Rakacát és Szászfát összekötő út mindkét oldalán, a Janka-patak keleti partján, a Rakaca-pataktól északra húzódik. A „Magyar Telekom NyRt. Rakaca–Krasznokvajda optikai kábelépítés” című projekthez kapcsolódóan 2016 novemberében végeztünk megfigyelést a Magyar Telekom NyRt. megbízásából. 2016. november 7-én és november 15-én összesen 7 feltételezhetően régészeti jelenséget észleltünk a kiásott árok 180 méteres szakaszán, melyek azonban nem rendelkeztek jól meghatározható körvonalakkal. A bontómunkát 2016. november 21–22. között végeztük el. Összesen csupán 3 régészeti objektumot dokumentáltunk 121,7 m²-en. Ezek közül 1 gödrökként, 2 pedig omladékként határozható meg, mind az újkőkorra keltezhető. A korábbi megfigyelés során régészeti korúnak gondolt jelenségekről a gépi, illetve kézi rábontás során bebizonyosodott, hogy természetes eredetű paticskoncentrációk a szubhumuszban, illetve állatjáratok.

Munkatársak: Fábíán Sára, Tóth Krisztián, Gregóczy Gergő, Pálfi Tibor, Szabó István, Szabó László

Fábíán Sára

Szikszó-Hell Ring 1. lelőhely I. terület
(azonosító: 81083)

vaskor (szkíta)

A HELL cégcsoport által működtetett energia-ital-előállító üzem bővítéseként a Quality Pack Zrt. 2016 folyamán Magyarország első alumínium italdoboz-gyárának építésébe kezdett Szikszó város déli külterületén. Az épülő csarnok területén (28.923 m²) előírt teljes felületű régészeti feltárást, a csarnok melletti, földmunkával érintett területeken pedig a régészeti megfigyelést végeztünk.

Összesen 565 stratigráfiai egységet tártunk fel, mely 216 db kisebb munka- vagy műhelygödrot, illetve tárológödrot, 12 db nagyméretű, mély, eredetileg agyagkitermelésre használt, majd a település hulladékával feltöltött gödrot, 69 db félig földbe mélyített épületet, 14 db kutat, 5 db kemencét vagy tűzhelyet és 226 oszlophelyet jelentett. A jelenségek kivétel nélkül a középső/késő vaskorra, azon belül is a szkíta időszakra keltezhetőek. Több gödörben, illetve épületben került elő égett omladék, illetve két kútban is nagyméretű, erősen átégett tapasztás-töredékeket találtunk, melyek minden bizonnyal egy-egy leégett épületből, esetleg összeomlott kemencéből származhattak.

A 14 kút közül kettő (S109 és S562) feltűnően sok kerámiát tartalmazott, illetve az egykori faszerkezet nyomait is megtaláltuk. Ezek közül is az S109 az igazán különleges a közel 3 méter átmérőjű objektum alján egy edénydepót találtunk. Sajnos a kedvezőtlen körülmények, és az aknába gyorsan betörő talajvíz miatt a kútakna legalsó két méterét már csak a markoló kanálával tudtuk kiemelni, de még így is rendkívüli információkhoz jutottunk az objektum egykori szerkezetét illetően. A talajvíz által konzervált kútbélésből különböző gerenda- és deszkatöredékek maradtak meg, melyeket kívülről valószínűleg egy sövényfonattal vettek körbe. A 70 x 70 cm-es, deszkából ácsolt aknát kívülről agyagos földdel dögölték körbe. Az aknát kibontva kb. 350 cm abszolút mélységtől kb. 6 méter mélységig egybefüggő, főként különböző méretű, de azonos típusú, kb. 40 db füles korsó töredéke került elő.

Különleges leletnek számít a terület északkeleti szélén, az S85 számú, nagyméretű agyagkitermelő gödör egyik bugyrában talált 5–6 éves gyermek csontváza. Különböző, anatómiai összefüggést nem mutató emberi maradványokat (koponyatöredékek és hosszúcsontok, fogak, bordák) a lelőhely másik 9 objektumában is találtunk.

A település objektumaiból előkerült leletanyag zömét kerámiatöredékek alkották, melyek túlnyomó többsége korongon készült, sűrű, esetleg vörös színű. Formai típusaik alapján legtöbbjük egy- vagy kétfülű korsó, illetve amforaszerű edény, valamint behúzott peremű tál. A kiváló minőségben, azonos színvonalon és hasonló gyártási technológiával készült kerámiákat minden bizonnyal az igen jó minőségű, helyben bányászott agyagból állították elő. Az agyagkitermelő gödrök közepén látható kútszerű mélyedések valószínűleg az agyag előkészítése során szükséges víz vételére szolgálhattak. A különböző fázisban felhagyott agyagkitermelő gödrök alapján azt a munkafolyamat-sort is rekonstruálni tudtuk, amelynek során egy feltehetően részben fedett, egyszerű gödörből lépésről lépésre kialakították a hatalmas „agyagbányászó” helyeket.

A régészeti jelenségek és lelőhely kerámiaanyaga alapján egy középső/késő vaskori (Kr. e. 6–5. századi) fazekastelep szélén elhelyezkedő műhelykörzetet, és az ahhoz tartozó gödröket, épületeket sikerült feltárnunk. A jelenleg megismert területen a település belső kronológiájára, illetve pontosabb szerkezetére vonatkozó megfigyeléseket egyelőre nem tudtunk tenni, a feltárt leletanyag feldolgozása és értékelése során azonban valószínűleg különböző tevékenységi körzeteket rekonstruálhatunk majd. Összességében már most elmondható azonban, hogy a Szikszó–Hell Ring 1. lelőhely, I. területen feltárt szkíta kori fazekastelep nem csupán a mérete alapján, de az itt előkerült leletanyag különlegesége miatt is egyedülálló egész Magyarországon.

Munkatársak: Bacskai István, Bakos Gábor, Bárdos Nándor, Fábíán Sára, Fekete László, Galkó József, Homoki Balázs, Honti Szabolcs, Horváth Antónia, Kacsáncsi Tamás, Kertész Gabriella Nikoletta, Király Ágnes, Juhász Ádám, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József, Szörényi Gábor András, Toronya Zsolt, Tóth Krisztián.

Ld. továbbá: Király Ágnes Beszámoló a szikszói szkítakori fazekastelep (-részlet) feltárájáról. *Magyar Régészet Online Magazin*, 2017/Tavaszi, pp. 1–7,

http://files.archaeolingua.hu/2017TA/kir%e1ly_h17ta.pdf

Király Ágnes

Szögliget-Szádvár (azonosító: 16815)

középkor, kora újkor

A Herman Ottó Múzeum Régészeti Tárának szervezésében 2015-ben június 22. – augusztus 8. között folytattunk tervésztást Szögliget-Szádvár középső várának több helyszínén. A feltárás utolsó hete egybeesett a Szádvárért Baráti Kör által koordinált, önkéntesek bevonásával lezajlott Vármentő Hét programjával.

A középső vár délnyugati részében több kutatóárokkaal vizsgáltuk az ún. Porkoláb-ház maradványait, valamint a várrész délnyugati sarkán elhelyezkedő Bebek-kapu megmaradt részleteit. Feltártuk a Porkoláb-ház pinceszintjének bejáratát, egyik bevilágító ablakát, járószintjének részletét, és az egykor a pincét fedő dongaboltozat indításának maradványait. Tisztáztuk és lehatároltuk az épület kiterjedését az északkeleti és délkeleti sarkok feltárással.

Kibontottuk a Bebek-kapu in situ maradt északi keretköveinek alsó három elemét, tisztáztuk a kapu alatt található falazat szélességét, belső oldalához kapcsolódó rétegsort, valamint a falazat külső síkjának vonalát.

A középső és belső várrészeket összekötő, többszintes kaputorony keleti oldalának feltárása során megtaláltuk a felvonóhidas kapu északi keretköveinek kettő darab in situ, valamint déli keretköveinek egy darab in situ elemét. A kapu belső, kerékvető által meghatározott szélessége 270 cm. A kapu előterében egy utólagosan kialakított „farkasverem” került elő, melynek azonban nyugati, a kaputoronyba eső falazatát nem találtuk meg. A kapu keretköveinek szintje alatt járószintet nem azonosítottunk. A kapu belsejét feltételezhetően fa gerendákkal hidalhették át, melyre utalnak az északi és déli falakban talált, alapozási kiugrás fellet elhelyezkedő gerendafészkek.

A keretkövek mögött húzódó északi és déli falakban, utóbbi esetben erősen roncsolódott állapotban, egy-egy kisméretű, csupán 80 cm magas, boltozott fülkét találtunk. A fülkék funkciója egyelőre még ismeretlen. A kaputorony 3–4 m vastag omladékból előkerült a kapu keretköveinek további két darabja, feltételezhetően az északi perselykő, valamint egy reneszánsz tagozatos ablak szárkő és ablakosztó töredékei.

Az ásítás ideje alatt feltártuk a kaputorony délkeleti és északkeleti sarkait is. Utóbbihoz utólagosan építették neki a kaputól északra lévő, téglalap alaprajzú helyiséget. A délkeleti sarok esetében a feltárt

mintegy 150 cm magas falazatban sarok megerősítésre utaló nyomokat nem találtunk. Az északkeleti sarok esetében ezt nagyméretű faragott „darázkövekkel”, lábazati kiugrással és kiszélesedő, rézsűs falazattal is megtoldották. A kaputorony délnyugati sarkának kutatására nyitott szelvényben a toronysarok megerősítése mintegy 3 méteres mélységben került elő.

Munkatársak: Gál Viktor, Bárdos Nándor, Pálfi Tibor, Szabó István, Szabó László, Németh Lajos

Következő évben a Herman Ottó Múzeum Régészeti Tára, a Szádvárért Baráti Körrel együttműködve 2016. augusztus 1-je és 5-e között végzett tervátást Szögliget-Szádvár területén.

A belső vár déli épületszárny melléképület területén nyitott szelvényben részben feltártuk a helyiség nyugati falát, vakolt dongaboltozatának maradványait, valamint északi falának belső síkját. A pince jellegű helyiség padlószintjét ugyanakkor nem értük el, és nyílásokra utaló nyomokat sem találtunk.

A 2015. évi geofizikai felmérés eredményeinek megerősítésére vagy cáfolására a várudvar délnyugati részében egy 2 x 7 m kiterjedésű kutatóárkot jelöltünk ki. A kutatás során, a magnetométeres vizsgálat által jelzett anomália helyén egy 17. századi épület 2–3 sornyi magasságban megmaradt kőalapozását és agyagos padlójának részletét tártuk fel.

A belső vár közepén elhelyezkedő kétosztatú, földbe mélyített objektum keleti traktusának területén jelöltük ki kutatási területet. A helyiségben egy 5 x 4 m kiterjedésű területen bontottuk ki az épületfalak belső síkját, és részben faltetőit. Az objektum nyugati falában feltártuk trapéz alaprajzú bejáratának déli kávját és 10 x 10 cm kiterjedésű függőleges keretfészket jelentkezőt, mely valószínűleg fa keretet tarthatott.

A nyugati fal külső oldalán a várudvar szintjétől mért -100–120 cm mélységben egy kemény járósínt felülete jelentkezőt. Ez a felület a bejárat szélességében megszakad, helyét az épületbelső is kitöltő habarcsos köves omladék veszi át, melyet egy a pincébe vezető lejáró (lépcső?) betöltődött gödrével azonosíthatjuk. A bejárat közelében, a belső omladék alatt nagy mennyiségű zöldmázás, 17. századi ép és töredékes kályhacsempe került elő, mely egy közelben állt cserépkályha omladéka lehet.

A belső vár északi épületszárny melléképületének keleti traktusában folytattuk a feltárást. Az omladék alól kibontottuk a helyiség 70–80 cm vastagságú falait, részben megkutattuk keleti oldalon lévő ajtaját és a déli falban lévő trapéz alaprajzú ablakát is. A helyiség kemény, habarcsos padlója a faltetőktől mért 110–115

cm mélységben került elő. Ezt a bejárat előterében és a helyiség északkeleti sarkában azonosítottuk.

A helyiség északnyugati sarkában egy 200 cm hosszú és 100 cm szélességű kőből készített téglával burkolt lábazat került elő. Ennek magassága a padló szintjétől mért 35 cm. A lábazat keleti szélén keskeny kőből rakott falazat maradványa figyelhető meg. Az objektumot főzésre használt nyílt tűzhellyel azonosíthatjuk.

Munkatársak: Gál Viktor, Bárdos Nándor, Gregőczki Gergő

Gál Viktor

2015 őszén és 2016 nyarán több alkalommal folytattunk fémkereső műszeres kutatásokat Szögliget-Szádvár területén és környékén, érintve **Szögliget-Óvár** lelőhelyet is (azonosító: 17014). A kutatások során több mint 100 fémtárgyat találtunk, a mindennapi élethez köthető (szögek, veretek, patkók, kulcsok stb.) tárgyaktól, a harci események nyomain át (ólomöntecsek, ólomlövedékek, ágyúlövedékek stb.) az ékszerekig (pecsétgyűrű).

Munkatársak: Bakos Gábor, Gál Viktor

Bakos Gábor

Tálya-Csátó (azonosító: 88515)

őskor, bronzkor, késő bronzkor

A lelőhely Goloptól mintegy 1 km-re északkeletre, a 39. sz. főút és a golopi bekötőút kereszteződésétől 900 méterre északnyugatra, a vasúti sínek mellett, a Patócs-tető lábánál helyezkedik el. Az „Észak-Magyarországi Régió településeinek élő lakosság élő lakosság egészséges ivóvízzel való ellátásának biztosítása, 2. rész, 9. alprojekt Szerencs, Bekecs, Golop, Prüg, Taktakenéz” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk a Borsod-Abaúj-Zemplén Térség Ivóvíz-kezelési Önkormányzati társulás megbízásából 2015 augusztusa és 2015 novembere között. Az **Abaujszántó-Alsó rét 2.** (azonosító: 88513) és Tálya-Csátó régészeti lelőhelyek területén kiásott árok szakaszt azonban a kivitelező a Múzeum értesítése nélkül visszatemette. Megfigyelésünk idején már csak a helyenként koncentrállódó kerámiatöredéket láttuk a kitermelt földben, mely jelezte, hogy régészeti objektumokat bolygattak meg.

A kivitelezővel kötött megállapodás alapján az érintett árokszakaszt 2015. december 10. és 11. között folyamatos régészeti felügyelet mellett, szakaszosan újra kiásták. Ennek során mintegy 100 méter hosszúságú szakaszon 6 régészeti objektumot észleltünk, melyek az Abaújszántó-Alsó-rét 2. lelőhelytől délkeletre, illetve Tállya-Csátó lelőhely területére estek. A bontómunkát 2016. március 9–11. között végeztük el. Összesen 15 régészeti jelenséget – 9 cölöphelyet, 3 gödröt és 3 épületet – tártunk fel 148 m²-en. A legtöbb objektum esetében nem tudtunk teljes bontást végezni, mivel a vízvezeték megsemmisítette egy részüket, illetve túlnyúltak a szelvényen. A jelenségek zöme bronzkori, késő bronzkori, de néhány esetben csak a tágabb őskorra tudtuk keltezni ezeket.

Munkatársak: Csengeri Piroska, Fábíán Sára, Toronya Zsolt, Kacsándi Tamás, Nagy Zoltán, Galkó József

Fábíán Sára

Tibolddaróc-Bérc út

(azonosító: 89291)

bronzkor, kora és középső bronzkor

Tibolddaróctól D-re, 1 km-re a Kácsipatak nyugati teraszán a 20. század eleje óta ismert bronzkori településen 2015 márciusában 9 ha területen folytattunk geofizikai kutatást a BORBAS projekt keretében. A kutatás eredménye jól kirajzolja az egykori település szerkezetét, a magterületet körbevevő árok vonalát és az árkon kívüli lakóövezetben több foltban házak csoportja is látszik. Az ároktól nyugatra 0,5 ha területen szisztematikus fémkeresős kutatás is történt, mely csak kevés középkori leletet eredményezett. Az árokkal körülvett terület belsejében és attól délre 3 db 50 x 25 méteres területen szisztematikus felszíni leletgyűjtést végeztünk. A bronzkori lelőhely területén 2 helyen lapáttesztel vizsgáltuk a rétegvastagságot. Az árkon belüli és kívüli részen történő szondáinkban 50 cm mélységben fokozatos színátmenettel értük el a vörössárga agyagos altalajt. Az árkon belüli szonda metszetalában semmilyen rétegsort nem sikerült megfigyelni. Az árkon kívüli részen 25 cm mélységben (vagyis még a szántott rétegben) pár cserép jelentkezett. A terület légifényképezésére is sor került távirányítós robot repülő segítségével

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, Asztalos Fanni, Pazirik Kft, a miskolci és a kölni egyetem régészhallgatói

P. Fischl Klára

Tiszadorogma-Baromfi-telep

(azonosító: 92663)

népvándorlás kor

2015. november 30-án bejelentés érkezett a Múzeumhoz, miszerint a tiszadorogmai Csiri-Beach Kft. telephelyén a régi vízvezeték cserélése során emberi csontokat találtak. Aznap elvégeztük a régészeti megfigyelést. A telephelyen a szociális épülettől a derítőaknáig ásott árokkal egy sírt bolygattak meg. A kelet–nyugati irányú árok északi metszetalában még látható volt a koponya lenyomata, amit teljesen kimozdított a munkagép. A szemközi metszetalban jól megfigyelhetők voltak a kiálló felkarcsontok, melyek közvetlenül az árok alja felett helyezkedtek el. Ekkor a sír helyét megjelöltük, és megbeszéltük a baromfitelep képviselőjével, hogy azt egy későbbi időpontban fogjuk feltárni, az árkot ezért visszatemetethetik.

2016. szeptember 29-én végeztük el a leletmentő bontómunkát. A baromfitelep dolgozóinak segítségével 3 m² kiterjedésű szelvényt nyitottunk a derítőakna délnyugati sarkánál. A bal felkarcsontból csupán 10 cm, a jobb felkarcsontból mintegy 25 cm-nyi darab maradt meg, mivel az árok délkelet–északnyugati irányban vágta át a sírt. A halott neme bizonytalan, feltehetően férfi. A test tájolása észak–déli, 30°-os eltéréssel kelet felé. A váz hossza nem mérhető. A váz hátán fekvő, nyújtott helyzetű, karok és kézfejek szintén nyújtva, szorosan a test mellett helyezkednek el, vélhetően halotti lepelbe csavarták. Az egyén életkora a hosszúcsontok végrészeinek a testhez történő hozzácsontosodása alapján hozzávetőlegesen 15–19 év közé tehető. A test bal oldala nagyjából 5 cm-rel magasabban található, ezen kívül dél felé is lejtősen helyezkedik el, a lábak mintegy 15 cm-rel mélyebben vannak, mint a felkarok. Ez arra mutat, hogy a halottat közvetlenül az egyenetlen aljú sírgödörbe helyezték, koporsónak nincs nyoma. A lábak mentén mindkét oldalon mintegy 10 cm széles szürke sáv húzódott, mely elszíneződés deréktól fölfelé nem figyelhető meg, mivel a szerves anyagok bomlás közben a legmélyebb részen gyűltek össze. A sírgödör alakja a lábfejeknél megfigyelhető volt, szélessége 50 cm, hossza 60 cm-ig követhető, alakja lekerekített sarkú téglalap.

Összesen 3 tárgy került elő a váz mellől. Az 1. melléklet a jobb medencelapát felső sarkánál az alkar mellett elhelyezkedő, kisméretű vascsat, mely lekerekített sarkú, téglalap alakú. A csontok felszedésekor került elő a bal kézbe szorosan belesimuló vaskés. Ennek közelében pedig, a bal medencecsontra tapadva egy apró vasdarabkát figyeltünk meg, mely feltehetően a vaskés tokjának szereléke lehetett. A sír időbeli elhelyezése kérdéses, ezért hozzávetőlegesen a népvándorlás korára tehető. Azonban elképzelhető, hogy a szarmata korra datálható az észak–déli tájolás alapján, talán a tőle 150 méterre délkeleti irányban található, **Tiszadorogma–Rákóczi Tsz. (azonosító: 87787)** szarmata lelőhelyhez tartozó magányos sírról van szó, de korhatározó leletek és egyéb jelenségek híján ezt nem lehet megállapítani.

Munkatársak: Fábíán Sára, Gregóczki Gergő, Galgó József, Nagy S. József, Nagy Zoltán

Fábíán Sára

Tiszapalkonya-Nagy-föld (azonosító: 57537)

neolitikum, vaskor

A lelőhely a település közvetlen közelében, annak északnyugati szélénél helyezkedik el 400 méterre nyugatra a Tisza folyó medrétől. Északkeleti szélét a Tiszaújváros–Tiszapalkonya közút határolja. A lelőhely központi része egy északnyugat–délkelet irányú, 100 méter széles és 500 méter hosszú domb, mely környezetéből 2 méterrel emelkedik ki. A korábbi kutatások során megállapított kiterjedése azonban e dombnál jóval nagyobb.

A régészeti kutatást a „TVK–TIFO ipari komplexum Tiszaújváros Csóvafronti hidraulikai barrier” projekt munkálatai tették szükségessé. A régészeti feltárás a lelőhely központi részét érintette, melynek során egy 500 méter hosszú, 5 méter széles szelvénynyel átvágtuk megközelítőleg észak–déli irányban. Összesen 60 objektum került elő, melyek két korszakhoz, vaskorhoz és neolitikumhoz sorolhatók. A lelőhely központi dombjának északi szélénél egy dupla árkot dokumentáltunk, mely a domb ívét követi, majd ugyanezt a domb déli szélénél is megfigyelhettük, ahol két duplaárok és egy szimpla követte a domb ívét. A szelvény első kétszáz méterén szkíta településobjektumok jelentkeztek, néhány gödör, kiöblösödő tárológödör, egy ház nyugati része, illetve egy nagyméretű anyagnyerő gödör, melynek

délnyugati részén a betöltésében rendszertelenül emberi vázrészeket találtunk.

A lelőhely központi részének számító magaslat déli szélénél jelentkeztek a szkíta sírok, melyek között zsugorított csontvázas, szórthamvas és urnás rítusok voltak megtalálhatóak. A zsugorított vázak közül az S59-es kislány sírját érdemes kiemelni a borostyángyöngy nyaklánc miatt. Szórthamvas sírok közül az S70-es egy vaskést és egy kézzel formált kónikus pohárkát tartalmazott, mely utóbbiba egy obszidián pengét helyeztek. Urnasírok közül az S88-as urna tartalmazott aláhajtott lábú bronz fibulát, bronz karperecet és apró bronz gyöngyöket. Egy másik gazdagabb urna az S95 volt, melyből szintén karperec, spirális bronz tárgy és egy hallstatt bronz csónakfibula került elő. A síroktól 60 méterre délre egy kút is előkerült, azonban nem volt lehetőség teljesen kibontani. A szelvény déli 100 méterén neolitikus objektumok, gödrök kerültek elő, melyek viszonylag kevés leletanyagot, főleg kerámiát tartalmaztak. Kiemelendő az S102-es gödör, melyben egy kagylóréteget bontottunk ki és dokumentáltunk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, P. Fischl Klára, Miskolci Melinda, Nagy Gergely régészek, Gregóczki Gergő, Bakos Gábor, Simon József, Honti Szabolcs, Szabó László, Szabó István, Pálfi Tibor, a Miskolci Egyetem régész hallgatói.

Tóth Krisztián, P. Fischl Klára

Tornyosnémeti-Mézes-Lamos (azonosító: 16920)

ismeretlen kor

A lelőhely Tornyosnémeti településtől 250, a Szartos-pataktól 900 és a Hernád folyótól 2100 méterre északnyugatra helyezkedik el, a folyó jobb partja mentén található, dél nyugat irányú terasz délkeleti lábánál a Mézes-tábla és Lamos-föld dűlők között. A régészeti kutatást a M30 gyorsforgalmi út (3. sz. főút korrekciója) Tornyosnémeti–országhatár közötti szakasz útberuházás munkálatai tették szükségessé. 2016. március 11-től folyt az összevont lelőhely (**Mézes-Lamos 16920**) beruházás által érintett területének humuszolása, mely 2016. április 6-án ért véget. Összesen 6 darab objektum (209–214) került elő három csoportban, főként a beruházási terület déli részén, gödöralkak, oszlophelyek és egy tűzhely maradványai. Mindegyikben faszén és égett agyag volt, de korhatározó leletek nem kerültek elő belőlük. A

feltárás során a lehumuszolt felszínen fémdetektoros kutatást is végeztünk, mely negatív eredménnyel zárult.

Munkatársak: Tóth Krisztián és Király Ágnes régészek, Simon József, Bakos Gábor régésztechnikusok.

Tóth Krisztián

Vizsoly-Református templom (azonosító: 16894)

középkor

Vizsoly, Szent János utca 8. szám alatti Református templomnál részleges felújítási munkálatok kapcsán a tervezett munkálatok közben és előtt régészeti szakfelügyeletet, régészeti megfigyelés keretén belül végzett bontómunkát és próbafeltárást végeztünk.

A régészeti megfigyelést a templom belsejében az elektromos vezetékeknek ásott árkoknál kezdtük 2015. június 1-én. A falak mentén mindenütt ki volt nyitva az árok 40 cm mélyen és 40 cm szélesen. Az árok falában nem látszott eredeti járósínt, sem a bolygatatlan altalaj. A templom apszisában, az ÉK-i „sarokban” az árokban egy vas depó leletet találtunk, mely kb. 100 db 15. századi vaseszközből áll.

A beruházó a templom körül szivárgórendszert épít ki a templom falainak megóvása érdekében. Ezeket a munkálatokat folyamatos régészeti megfigyelés mellett végezte.

A templom körüli próbaátást 2015. június 4–12. között végeztük el. Ennek során hat darab 1 x 1,5 m nagyságú próbaárkot nyitottunk a templom körüli rétegsor tisztázására. Az 1. árkot a román kori templomhajó ÉNy-i sarkánál, a barokk támpillérnél nyitottuk. Ebben 1,6 m-en találtuk meg a bolygatatlan sárga agyag altalajt, amibe két sír is bele volt ásva. Addig viszont csak a feltöltött bolygatott rétegek jelentkeztek. A 2. árkot a román kori hajó ÉK-i sarkánál nyitottuk. Ebben megtaláltuk a sekrestye keleti falának egy szakaszát. A 3. árkot az apszisnál nyitottuk, ebben több építési törmelék szintet találtunk. Az egyikhez járósínt is találtunk, mely középkori lehetett, valamint egy bolygatatlan sírt is találtunk 1,5 méteren. A 4. árkot a román kori hajó déli oldalán nyitottuk. Ebben oszszárium részlete került elő. Az 5. árkot a gótikus hajó déli oldalán nyitottuk, ebben a gótikus falazathoz tartozó alapozási kiugrást tudtuk megfigyelni. A 6. árkot a gótikus hajó északi oldalán nyitottuk, ebben a kriptá keleti (?) falának egy szakaszát tudtuk megfigyelni.

A próbaátás eredményei alapján megállapítottuk, hogy a beruházás nyomvonala a sekrestye falát veszélyeztetné, ezért régészeti megfigyelés keretén belüli bontómunkával feltártuk a sekrestye alapfalait. A 60 cm széles falak több helyen is vissza vannak bontva 20–40 cm magasságban, mivel az esőelvezető csatornákat itt vezették el. A sekrestye falai a román kori templomhajó ÉK-i és ÉNy-i sarkához csatlakoznak, hozzá vannak építve, de nincsenek a falszövetbe bekötve. Mivel a drénárok itt ment volna el a templom mellett, veszélyeztette volna a középkori falakat, így a beruházóval egyeztetve a sekrestye által érintett szakaszon nem kerül kiépítésre a szivárgórendszer.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a templom északi oldalán a korábbi feltárások visszatemetett rétegeit figyelhetők meg, valamint a kriptá és a sekrestye középkori falai. A sekrestye ÉK-i és ÉNy-i sarkánál a falak folytatódtak, valószínűleg egy későbbi hozzáépített épület falaiban, de ennek tisztázása nem fért bele jelen munkálatok keretébe. A sekrestye falai visszatarakásra kerültek.

Munkatársak: Horváth Antónia, Gál Viktor, Galgó József

Horváth Antónia

Megyei fémkeresőműszeres kutatások

A Herman Ottó Múzeum civil fémkeresősök segítségével összesen 18 lelőhelyen mintegy 40 alakommal végzett prevenciósszerű, valamint lelőhely felderítésre irányuló műszeres leletfelderítési munkát a 2015–2016-os évben. Ezek a kutatások **Fony, Gönc, Hernádvécse, Imola, Kelemér, Miskolc, Mezőkeresztes, Muhi, Putnok, Szerencs, Szikszó, Szögliget, Tállya és Uppony** települések közigazgatási határain belül található lelőhelyeken zajlottak.

Munkatársak: Bakos Gábor, Kertész Gabriella Nikolett, a múzeum civil fémkeresőműszeres önkéntesei

Bakos Gábor

1. kép. Késő rézkori, Baden-kultúrához tartozó gödörben egy felnőtt egyén zsugorított temetkezése került elő
(Bükkábrány, Bánya, XII. lelőhely)

Fig. 1. Crouched burial of an adult person, found in a grave of the Baden Culture, Late Copper Age (Bükkábrány coal mine, site XII)

2. kép. Késő rézkori, Baden-kultúrához tartozó gödör, amelynek alján egy zsugorított egyén temetkezése került elő
(Bükkábrány, Bánya, XII. lelőhely).

Fig. 2. A pit of the Baden Culture, Late Copper Age, where a crouched burial of an adult person was found (Bükkábrány coal mine, site XII)

3. kép. Középső neolitikus, AVK (Tiszadob-csoport) gyermektemetkezés spondylus kagyló ékszerekkel (Bükkábrány, Bánya, XII. lelőhely).

Fig. 3. A child's burial with spondylus shell jewelry from the Middle Neolithic Period, AVK Alföld Linear Pottery Culture, Tiszadob group (Bükkábrány, coal mine, site XII)

4. kép. Zsugorított pózban elhelyezett női temetkezés egy szarmata gödörben. A halott karját karperecek, lábszárát gyöngyös viselet díszítette (Bükkábrány, Bánya, XV. lelőhely)

Fig. 4. A woman's crouched burial in a Sarmatian pit. The arm was decorated with bracelets, the leg was decorated with beaded wear (Bükkábrány, coal mine, site XV)

5. kép. Három egyén (egy női, egy gyermek és egy férfi váz) került elő egymás mellett egy szarmata gödörben. A halottak ékszerekkel (karperecek és gyöngyök) együtt lettek elhelyezve (Bükkábrány, Bánya, XV. lelőhely).

Fig. 5. Three skeletons, a woman, a child and a man were found besides in a Sarmatian pit. The dead were buried with jewelry, bracelets and beads (Bükkábrány, coal mine, site XV)

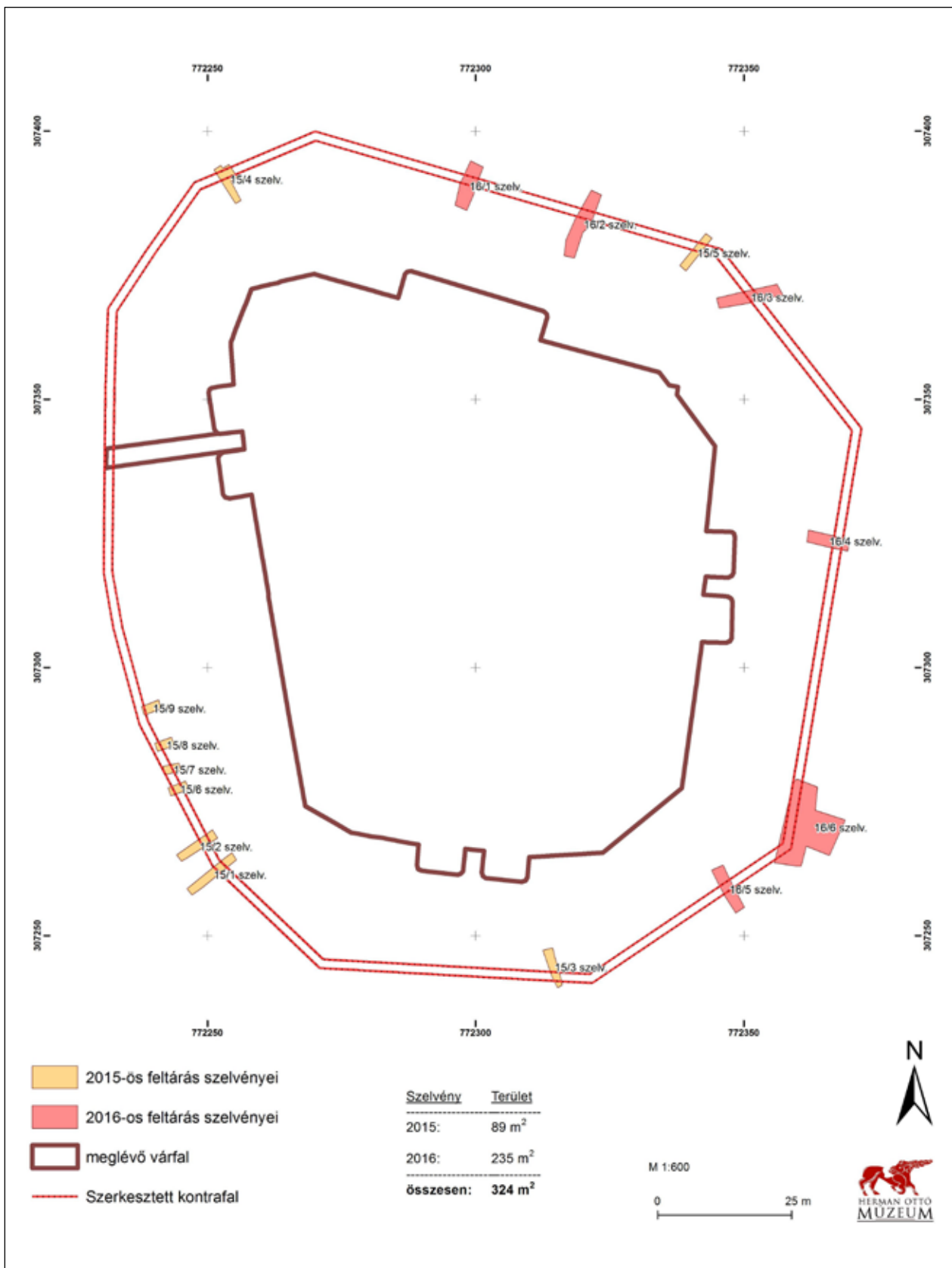
6. kép. Rendellenes testhelyzetben feltárt csontváz egy szarmata gödörben (Bükkábrány, Bánya, XVI/Végrézsű lelőhely)

Fig. 6. A skeleton found in abnormal position in a Sarmatian pit (Bükkábrány, coal mine, site XVI/embankment)

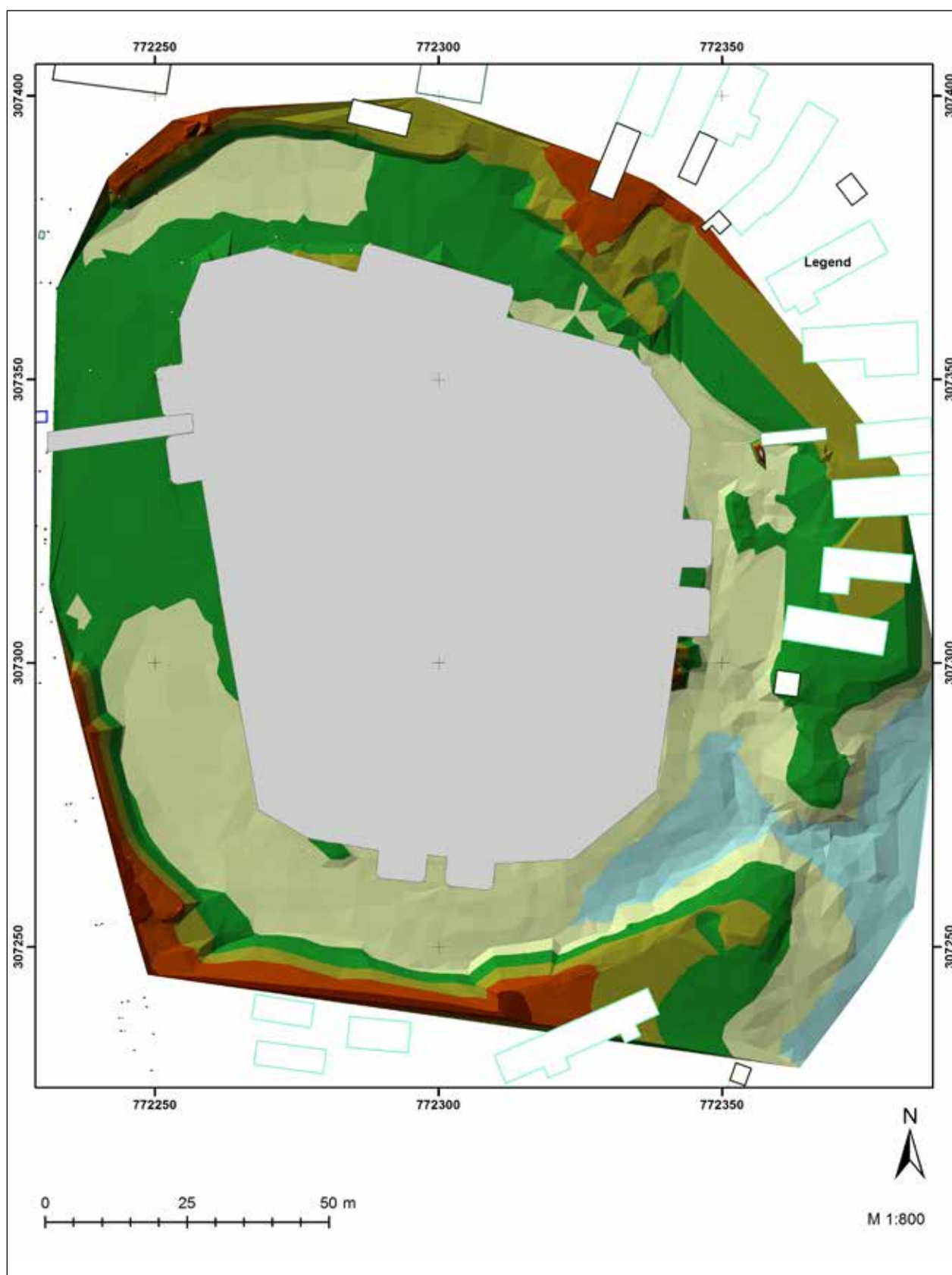

7. kép. Egy női és egy férfi egyén váza került elő egy szarmata gödörben. A férfit mellkasára fektetve helyezték el (Bükkábrány, Bánya, XVI/Végrézsű lelőhely)

Fig. 7. Skeletons of a woman and a man were found in a Sarmatian pit. The man was buried lying on his chest (Bükkábrány, coal mine, site XVI/embankment)

8. kép. A kontrafal régészeti kutatása során feltárt terület a diósgyőri vár árkában, 2015–2016 (Honti Szabolcs)
 Fig. 8. The area excavated during the archaeological research of the counterscarp in the moat of the Diósgyőr Castle, 2015–2016
 (Figure by Szabolcs Honti)

9. kép. A Diósgyőri vár árkanak mikrodomborzati felmérése, 2015 (Térkép és felmérés: Honti Szabolcs, Nagy Zoltán)
Fig. 9. Microsurvey map of the moat area of the Diósgyőr Castle, 2015 (Map and survey by Szabolcs Honti, Zoltán Nagy)

10. kép. A várak északi oldalán feltárt kettős fal a légifelvételén, 2016/1 szelvény (Honti Szabolcs felvétele)
 Fig. 10. Double wall at the northern side of the moat on aerial photograph, section 2016/1 (Photo by Szabolcs Honti)

11. kép. Kőfaragó mesterjegye a diósgyőri vár kontrafalának belső oldalán (Fotó: Miskolczi Melinda)
 Fig. 11. Stonemason's master mark in the ashlar of the counterscarp (Photo by Melinda Miskolczi)

12. kép. A Diósgyőri vár vizesárákához tartozó, délkeleti oldalon lévő csatorna (Fotó: Kiss Tanne István)
 Fig. 12. A canal on the south-eastern side, belonging to the moat of the Diósgyőr Castle (Photo by István Kiss Tanne)

13. kép. A szentléleki kolostornégyszög nyugati oldalán található pince északi rétegrendje ortofotón (Honti Szabolcs)
Fig. 13. The northern stratigraphic structure of the cellar at the western side of the Szentlélek monastery quadrangle on orthophotograph
(Figure by Szabolcs Honti)

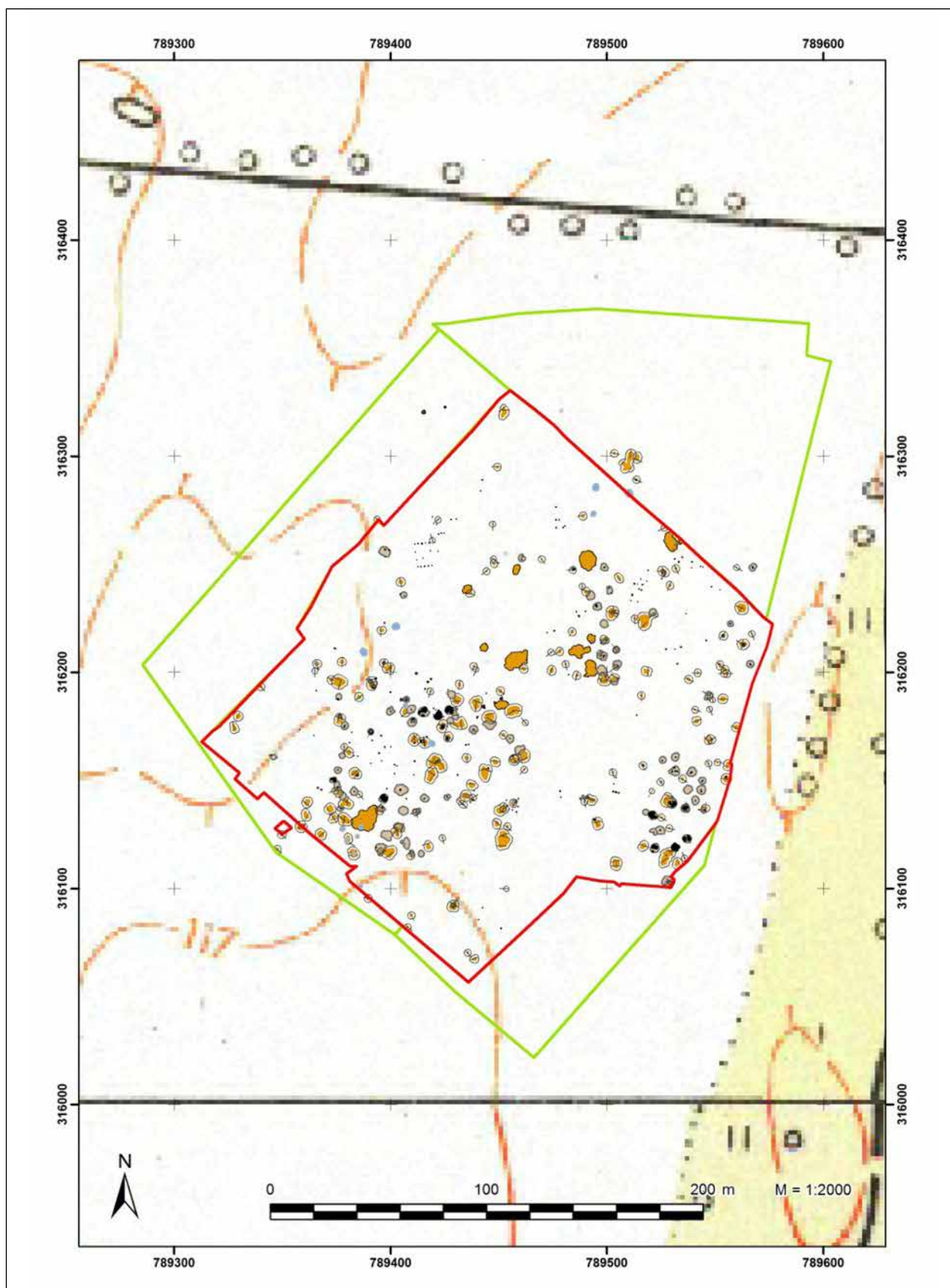
14. kép. A szentléleki kolostornégyszög nyugati oldalán található pince déli rétegrendje ortofotón (Honti Szabolcs)
Fig. 14. The southern stratigraphic structure of the cellar at the western side of the Szentlélek monastery quadrangle on orthophotograph
(Figure by Szabolcs Honti)

15. kép. Ortofotó a 2015-ben kibontott szentléleki sírról (Honti Szabolcs)
Fig. 15. Orthophotograph of the grave excavated at Szentlélek, 2015 (Figure by Szabolcs Honti)

16. kép. Drónfelvétel az ásatási területről, Szikszó-Hell Ring I. terület 1. lelőhely (Nagy Zoltán, Honti Szabolcs)
Fig. 16. Drone photography of Szikszó-Hell Ring I. area 1. site (Photo by Zoltán Nagy, Szabolcs Honti)

17. kép. Szikszó-Hell Ring I. terület 1. lelőhely összesítő térképe
Fig. 17. Aggregated archaeological map of Szikszó-Hell Ring I. area 1. site

18. kép. Bakos Gábor és a múzeum néhány önkéntese egy 2016-os kutatási napon
Fig. 18. Gábor Bakos and a group of museum volunteers on a fieldwork research day, 2016

